

EESTI SPORTHOBUSTE ARETUSPROGRAMM

ÜLDOSA

§ 1 Õiguslikud alused

Aretusprogrammi ja tõuraamatu pidamise korra õiguslikeks alusteks on:

1. Euroopa Liidu määrused ja direktiivid, mis puudutavad hobusekasvatust (määrus (EL)2016/2012; määrus 2015/262/EL), põllumajandusloomade aretusseadus ja sellega seonduvad õigusaktid ja teised Eesti Vabariigi õigusaktid.

§2 Aretuseesmärk

Aretuseesmärgiks on võimalikult kõrge saavutusvõimega sporthobune, kelle tüüp, kehaehitus, liikumine, iseloom, kehaline ja psüühiline vastupidavus, intelligents, temperament ja tervis on sellised, nagu vajatakse klassikalise ratsaspordi aladel.

§3 Protseduurireeglid

Aretusprogrammi koostab juhatus koos aretuskomisjoniga ja võtab vastu üldkoosolek. Tunnustamisotsused teeb juhatus koos aretuskomisjoniga. Noorhobuste hindamist teostab hindamiskomisjon. Aretuskomisjoni ja hindamiskomisjoni moodustab juhatus. Juhatus valib üldkoosolek kolmeks aastaks. Klassifitseerimise vastavalt ülevaatuste tulemustele teeb tõuraamatu pidaja.

§4 Aretusmeetodid

Aretusmeetoditeks on üldiselt aretusristamine vere küllastamisega parimate sporthobuste aretuse isasloomadega ja uudikristamine vastavalt ristandaretusprogrammile. Praegusel etapil on peamiseks konkreetseks meetodiks genofondi maksimaalne rikastamine ja mitmekesistamine parimate võimalike eellaste geenide impordiga. Kriteeriumiks täkkude valikul on nende või nende eellaste edu maailma mitmesugustes edetabelites ja nende edu Eesti ülevaastustel ning võistlustel. Ristandaretusprogrammis kasutatavad komponenttõud on esitatud lisas.

Tõumaterjali levitamine ja seemenduspunktide tegevus on ettevõtlus, millesse aretusühing ei sekku, kuid avaldab soovitusi ning mõjutab seda tegevust tunnustamisotsustega. Valikukriteeriumid kajastuvad jõudluskontrolli andmete kasutamise ja märade ja täkkude aretusse tunnustamise kordades.

§5 Aretusedu saavutamise abinõud

Aretusprogramm hõlmab kõiki abinõusid, mida saab kasutada aretuseesmärgi täitmiseks. Nende abinõude hulka kuuluvad välimiku hindamine, võimete hindamine (katsete ja võistluste abil), aretusväärtuse kindlakstegemine ja valikuotsused. Hobuse aretusväärtus määratakse hobuse enda, tema sugulaste, eriti aga järglaste tulemuste järgi välimiku ja võimete hindamisel. Aretusväärtusest lähtudes tehakse valikuotsused, milliseid hobuseid loetakse aretuses kasutamisel rohkem või vähem soovitatavateks või üldse mitte kõlblikeks. Valikuotsuste vormideks on täkkude tunnustamine ja tõuraamatu seksioonidesse s.t. peatõuraamatusse, tõuraamatusse, eeltõuraamatusse või lisaseksiooni kandmine. Käesolev aretusprogramm lubab vastavalt EL määruse 2016/2012 I lisa 3. osa p.2 kasutada ja kanda tõuraamatu põhiosasse aretusloomi teistest tõugudest, mis kuuluvad nimekirja EESTI SPORHOBUSTE ARETUSES KOMPONENTTÕUGUDENA LUBATUD HOBUSETÕUD JA TÕURAAMATUD

Aretusedu peamiseks abinõuks on konkurentsi arendamine kasvatajate vahel, tunnustades eliitakke ja eliitmärasid ning ESH hobuste saavutusi spordis.

§6 Aretuspiirkond ja aretuspopulatsioon. Aretusloomade arv

Aretuspiirkonnaks ja aretusprogrammi täitmise piirkonnaks on kogu Eesti Vabariigi territoorium ja Euroopa Liidu riigid Soome Vabariik, Tšehhi Vabariik, Läti Vabariik, kellelt on taotletud ja saadud nõusolek nende territooriumil tegutsemiseks vastavalt EL määruse 2016/2012 artiklile 12. Eesti sporthobuse aretuspopulatsiooni moodustavad eesti sporthobusena sünnijärgselt registreeritud hobused, Eestis asuvad täisverelistest või soojaverelistest tõugudest pärinevad hobused ja nende tõugude ristandid teiste tõugudega, kui ristandi sugupuus on vähemalt 50% nende täis- või soojavereliste tõugude esindajaid. Ristandaretusprogrammis lubatud tõugude nimekiri on käesoleva aretusprogrammi lisa, mida võidakse muuta iga aasta 01. jaanuarist.

Aretusloomad on kantud elektroonilisse andmebaasi Jõudluskontrolli Keskuses, mille väljavõte on ESH tõuraamat, komponenttõugude nimekiri esitatakse käesoleva aretusprogrammi lisana.

01.01.2019.a. oli aretusmäärana ESH tõuraamatusse kantud 812 mära ja 47 tunnustatud sugutäkki. Aretusprogrammi täitmiseks tunnustab aretusprogramm kõiki Maailma Sporthobuste Kasvatajate Föderatsiooni (WBFSH) liikmeks võetud tõuraamatute hobuseid ja peale selle hobuseid teistest tõuraamatutest, kelles on vähemalt 50% selliste tõuraamatute hobuste või täisvereliste tõugude verd.

§7 Aretaja kohustused

Vastavalt Põllumajandusministri 21. detsembri 2009. a määrusele nr. 128 on aretaja kohustatud pidama arvestust karjas olevate hobuste üle. Registreerida tuleb vähemalt järgmised andmed:

- hobuse nimi;
- tõug;
- sünniaeg;
- karjast toomise ja karjast väljaviimise aeg;
- lähte- ja sihtkoha aadress koos sealse loomapidaja nime ja isiku- või registrikoodiga.

Andmete muutmise korral (näiteks hobuse karja tulek või karjast väljaminek, varssumine, kastreerimine, paaritused) tuleb need arvestusdokumentidesse kanda kolme päeva jooksul sündmuse toimumisest alates. Karja arvestusdokumente tuleb säilitada vähemalt kolm aastat alates hobuse karjast väljamineku päevast.

§8 Tõu omadused

1. Välimik

Värvus: lubatud on kõik värvused.

Suurus: soovitav turjakõrgus vähemalt 160 cm

Tüüp: aretuses kasutatavad hobused peavad olema selgelt sporthobusetüübilised, kuid funktsionaalseid omadusi eelistatakse välisele tüübile. Tõutäkkudel ja tõumäradel on soovitav selgelt avaldub sootüüp.

Kehaehitus: tuleb eelistada nn. pikkade joontega (pikk laudjas, pikk õlg, pikk selg, üldse pikad lihased) ja harmoonilisi hobuseid, kelle kehaehitus loob eeldused headeks saavutusteks ratsaspordis. Sellise kehaehituse tagavad: keskmise pikkusega kael, suured õlad, hästi arenenud ja pikk turi, suure kandejõuga ja samas liikumise hoogsust ning tasakaalu kindlustav selg, pikk, kergelt libajas, lihaseline laudjas, harmooniline jagunemine eeskehaks (esiotsaks), keskkehaks (keskosaks) ja tagakehaks (tagaotsaks).

Jalad (vundament): oluline on jalgade ja muu kehaehituse kooskõla, korrektsed suured liigesed, keskmise pikkusega sõrgatsid, hea kujuga kabjad, korrektne (tagant vaadates sirge) jalgade seis. Ebasoovitavad on kore konstitutsioon või nõrk luustik, üldine arenematus, nõrk tervis, kõrgejalgsus koos lühikese kehaga. Suurteks eksterjööri vigadeks loetakse: lühike madalalt algav kael, lühike ja püstine abaluu, lühike ja/või madal turi, lühike või liiga pikk

ning pehme selg, lühike laudjas, lühike ja püstine sõrgats, kõik selgelt ebaõiged kabjakujud, nõrk (väike) randmeliiges, nõrdunud (nõrk) ranne, väike (vähearenenud) kannaliiges, tugev saabeljalgsus. Vigadeks on ka taatsirandmesus, eetsirandmesus, pehmed sõrgatsid, muud vead jalgade seisus, pehme selg, kitsas lõuapärade vahe, jms. Eksterjööri vead võivad olla aretuseks tunnustamata jätmise põhjuseks, kui need ilmselt takistavad hobuse võimete avaldumist, mõjutavad liikumisomadusi või neid vigu on palju.

2. Liikumine

Soovitavad on hoogsad, rütmilised ja maadhaaravad liigutused sammul, traavil ja galopil. Jäsemete liikumine peab olema suunatud ette ja otse. Selgelt peab väljenduma tagajalgade tõuge ja kogu liikumise elastsus. Ebasoovitav on raskuskeskme ilmne paigutumine esiotsale. Soovitav on randmeliigeste kõrge liikumine. Madal maadligi jalgade liikumine ei ole eeliseks, isegi kui selle tulemuseks on tagajalgade väga suur üleastumine esijalgade jälgedest. Traavis ja galopis peab õhulennufaas olema toetusfaasiga võrreldes kestvam, liikumine tasakaalus, nii et üleminekud ja suunamuutused oleksid kerged.

Liikumisomaduste hulka kuulub ka hüpe. Hüpe peab olema elastne ja võimas, tasakaalustatud nii füüsilises kui psüühilises mõttes. Peab tunda olema, et hobusel on hea hüppetahe ja intelligentsi hüppe arvestamisel. Oluline on järsu tõusuga (mitte lame) hüpe, järsk äratõuge, kiire jalgade kõverdamine, hüppamine galopi rütmi oluliselt muutmata (peatueta, traavisammuta).

Aretusest on soovitatav kõrvaldada järgmiste liikumisvigadega hobused:

- seotud käik, vähese jõuga liigutused kõigil allüüridel
- pidev hüppamine jalgu liiga vähe kõverdades
- kõrvalekaldumised jalgade korrektsest liikumissuunast, kui need ilmselt vähendavad hobuse saavutusvõimet või toovad kaasa vigastusi.

3. Iseloom ja temperament

Hobune peab olema töötahteline, tugevate närvidega, usaldav ja sõbralik. Soovitav on rahulik, tasakaalustatud, aga elav temperament. Hobune, kes psüühiliselt ei talu pingutusi, ei sobi sporthobuseks. Närvilised ja ühtlasi arad hobused on soovitatav aretusest kõrvaldada.

4.Tervis ja töövõime

Tugev tervis (ka psüühiline) on tingimata vajalik. Töövõime peab Eestis aretuses kasutatavatel sporthobustel olema parem kui on Eesti ratsaspordis kasutatavatel hobustel keskmiselt. Võistlustel ilmselt allapoole seda taset esinenud järglasi pidevalt andnud täkud tuleb aretusest kõrvaldada.

5. Saavutused spordis

Saavutused spordis tõestavad hobuse kõigi omaduste harmoonilist kooskõla aretuse peamise eesmärgi sportliku saavutusvõime parandamiseks. Hobuse enda saavutustena spordis võidakse tõuraamatusse või peatõuraamatusse kandmisel arvesse võtta auhinnalisi kohti (25% osavõtjate arvust) Eesti meistrivõistlustel, Eesti karikavõistlustel või rahvusvahelistel võistlustel ja kohti Eesti edetabelites.

Järglaste saavutusi spordis võidakse arvesse võtta:

- mära kandmisel peatõuraamatusse, kui vähemalt 3 tema järglast on saavutanud auhinnalisi kohti eelnevas lõigus loetletud võistlustel või Eesti noorhobuste tšempionaadil või
- vähemalt 2 on tulnud Eesti meistriks või pääsenud WBFSH edetabelisse.
- täku tunnustamisel ja kandmisel peatõuraamatusse, kui vähemalt 6 tema järglast on saavutanud auhinnalisi kohti eelnevas lõigus loetletud võistlustel või Eesti noorhobuste tšempionaadil, või vähemalt 2 on tulnud Eesti meistriks või pääsenud WBFSH edetabelisse. Täkkudel peab olema tehtud GEN ekspertiiis.

§9 Aretusprogrammi osad

Aretusprogrammi osadeks on:

- Eesti sporthobuste tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord;
- Põlvnemise registreerimise ja põlvnemise õigsuse kontrollimise kord;
- Sporthobuste jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise kord;
- Eesti sporthobuste, komponenttõugude hobuste ja nende aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise kord;
- Emaslooma seemendusandmete registreerimise kord;
- Hobuste identifitseerimise ja selle üle arvestuse pidamise kord;
- Seemendamise koolitusprogrammid ning seemendaja tunnistuse saamise nõuded ja tunnistuse väljastamise kord.

EESTI SPORTHOBUSTE TÕURAAMATUSSE KANDMISE ALUSED JA TÕURAAMATU PIDAMISE KORD

§1 Seadusandlik alus

Tõuraamatusse kandmise aluste ja tõuraamatu pidamise korra seaduslikuks aluseks on eesti sporthobuste aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad õigusaktid.

§2 Üldsätted ja mõisted

Eesti sporthobuste tõuraamat on eesti sporthobuste aretusprogrammile vastavate hobuste andmekogu, mida peetakse Põllumajanduse Registrate ja informatsiooni Ameti (PRIA) Eestis peetavate tõuraamatute ühises hobuste elektroonilises andmebaasis.

§ 3 Tõuraamatu nimetus ja haldaja

Tõuraamatu ametlik nimetus on Eesti Sporthobuste Tõuraamat (poolvereliste hobuste tõuraamat Eestis). Sulgudes olev osa on selgitav ja ilma vajaduseta seda ei kasutata. Tõuraamatu haldaja on Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts.

§ 4 Tõutähised

Tõutähised on kirjeldatud Tõuraamatu osade paragrahvis.

§ 5 Tõuraamatusse registreerimise ja kandmise nõuded ja dokumentatsioon

1. Üldiselt

Aretusprogrammi nõuetele vastavad varsad registreeritakse tõuraamatus nende põlvnemisele vastavasse sektsiooni ja neile antakse UELN number. Aretusse tunnustatud täkud ja märad kantakse tõuraamatusse pärast tunnustamist ja neile antakse tõuraamatu number. Täkkudel peab olema tehtud GEN ekspertiis.

2. Hobusepidajate kohustused

Hobuse pidaja või omanik peab iga hobuse omandiõiguse muutumisest (ka hobuse surmast) teatama kirjalikult enne ülevaatusi, võistlusi või hiljemalt iga aasta lõpuks.

Hobuse pidaja või omanik peab täitma õigesti paaritustunnistused, sünniteated ja märakaardid.

Tõuraamatu pidaja peab kindlustama tõuraamatu kõigi andmete kättesaadavuse kõigile ESHKS liikmetele ja avaldama igal aastal lühiandmed kõigi sel aastal tõuraamatusse

järglasena registreeritud hobuste kohta. Eesti sporthobuste tõuraamatut peetakse elektrooniliselt PRIA andmebaasis aadressil <http://www.epria.pria.ee/epria>

3. Mära- ja täkukaardid

Mära- või täku omanik peab peatõuraamatu märade aretusliku kasutamise kohta märakaarte vastavalt ESHKS poolt soovitatud vormidele. Lubatud on ka muud vormid (näiteks nn. Talliraamatud), kui neis kajastuvad kõik nõutavad andmed. Nendele kaartidele (raamatutesse) kantakse paaritused, seemendused, varssumine jm. hobuse sugulise kasutamisega seotud andmed. Andmed peavad olema kooskõlas passi või tõutunnistusega, tõuraamatuga, paaritus- ja seemendustunnistustega, varssade registriga.

4. Paaritustunnistus

Paaritustunnistuse täidab mära omanik või pidaja enne mära paaritamist (kunstlikku seemendamist), märkides sellele:

- Mära nime ja tõuraamatu- või registrinumbri
- Mära omaniku nime
- Soovitava täku nime

Täkuomanik või -pidaja või seemendaja kannab mära omaniku poolt täidetud paaritustunnistusele

- Täku nime ja tõuraamatu- või registrinumbri
- Paarituste (seemendamiste) kuupäevad ja tiinuse kontrollimise kuupäevad (kui neid tehti)
- Mitme täku kasutamise korral nende nimed ja tõuraamatu- või registrinumbri
- Oma allkirja

Paaritustunnistuse kaks viimast eksemplari jäävad täku pidajale, kes saadab ühe neist 30 päeva jooksul pärast seemendust ESHKS kontorisse, esimene (valge) ja teine eksemplar antakse paarituspunktist mära omanikule, kes täidab varsa sünniteate kohe pärast sündi või aborti ja saadab valge eksemplari 30 päeva jooksul ESHKS kontorisse. Interneti kasutaja saab täita paaritustunnistuse internetis ja saata digitaalselt allkirjastatuna aadressil info@estsporthorse.ee.

5. Täku kasutamise leht

Täku kasutamise leht on soovitatav dokument, mida peavad täku omanikud või pidajad ning seemenduspunktide juhatajad. Sellele kantakse kokkuvõtlikult samad andmed, mis on märade

paaritustunnistustel. Täkkude kasutamise lehed saadetakse tõuraamatu pidajale iga aasta lõpuks.

6. Varsa sünnitunnistus ja sünni registreerimine

Mära omanik saadab pärast varsa sündi 30 päeva jooksul varsa sünnitunnistuse täidetud vormi ühe eksemplari tõuraamatupidajale. Paaritustunnistuse ja sünnitunnistuse vormid on ühel ja samal lehel isekopeerival paberil nelja eksemplarina (vt. p.4). Interneti kasutaja saab täita sünniteate internetis ja saata digitaalselt allkirjastatuna aadressil info@estsporthorse.ee.

§ 6A. Tõuraamatu osad aretuseesmärkide ja põlvnemise järgi

Eesti sporthobuste tõuraamatul on järgmised sektsioonid:

Peatõuraamat, kuhu registreeritakse hobused, kelle isa ja emaisa on ESHKS poolt tunnustatud sugutäkkud ja emaemaisa kuulub ESHKS poolt tunnustatud komponenttõugude hulka või ESH tõuraamatusse.

Kõigi peatõuraamatusse alates 2014.a. registreeritavate või kantavate hobuste põlvnemine peab olema tõestatud (DNA test peab tõestama põlvnemise isast ja embrüosiirdamise puhul ka põlvnemise emast).

Tõuraamat (tähis ES, numbriline tähis 011 sünninumbris UELN süsteemis), kuhu registreeritakse hobused, kelle isa ja emaisa kuuluvad ESHKS poolt tunnustatud komponenttõugude hulka või ESH tõuraamatusse ja ka ema kuulub selliste komponenttõugude hulka või ESH tõuraamatusse, või on isa tunnustatud sugutäkk ja emal on ainult üks vanematest komponenttõugudest või ESH tõuraamatust.

Eeltõuraamat, (tähis S, numbriline tähis 001), kuhu registreeritakse hobused, kelle isa on ESHKS või mõne täisverelise, soojaverelise või sporthobuste tõuraamatu poolt tunnustatud sugutäkk olenemata mära põlvnemisest, või hobused, kelle sugupuus on vähemalt 50% mõne soojaverelise või sporthobuste tõu verd ja isa on vähemalt 75% mõnest komponenttõust või ESH tõuraamatust.

Peatõuraamat, tõuraamat ja eeltõuraamat moodustavad tõuraamatu põhiosa.

Lisasektsioon (numbriline tähis 000), kuhu registreeritakse hobused, kes vastavad oma eksterjööri ja liikumiselt ratsahobustele esitatavatele nõuetele, on identifitseeritud, on olnud kasutusel ratsahobusena või on vähemalt 25% eellastest mõnest komponenttõust või ESH tõuraamatust. Lisasektsiooni kuuluva mära järglase võib registreerida eeltõuraamatusse, kui selle järglase isa on mõne täisverelise, soojaverelise või sporthobuse tõu verd.

Kõik tõuraamatu nõuetele vastavad hobused, kelle isa kohta puuduvad tõuraamatu pidajal sünnist möödunud kuue kuu lõppedes DNA andmed, kantakse eeltõuraamatusse. Erandina kantakse peatõuraamatusse või tõuraamatusse vastavalt mära põlvnemisele nende täkkude järglased, kes on avaldatud Maailma sporthobuste sugutäkkude kataloogis ja kelle kohta on tehtud järelpärimine DNA andmete saamiseks.

Kui hobune kantakse aretushobusena peatõuraamatusse sportlike tulemuste järgi või tema järglaste tulemuste järgi nn. järelhindamise tulemusena, registreeritakse vastavalt kõrgemasse sektsiooni tagantjärgi ka tema varem sündinud järglased. Täkkudel peab olema tehtud GEN ekspertiis.

Juhatusel on õigus aretuskomisjoni ettepanekul tunnustada aretusse täkke, kelle põlvnemine ei vasta aretusprogrammi nõuetele, kui kasvõi üks tunnus on aretatavate omaduste jaoks erakordne või kogu tõu kujundamiseks vajalik, näiteks erakordne põlvnemine, erakordne hüppevõime või hüppestül, ja ka siis, kui tõug on vajalik, aga majanduslikult vähetasuv tõug (täisverelised tõud). Sellise otsuse peab juhatus tegema üksmeelselt ja see kantakse koosoleku protokollis.

§6B Tõuraamatu osad sünni registreerimiseks ja aretusse tunnustamiseks

Varsaraamatusse registreeritakse kõik identifitseeritud varsad. Varss loetakse registreerituks, kui ta on saanud sünninumbri ja passi ning tema kohta on koostatud elektrooniline lehekülg.

Märade raamatusse kantakse kõik aretuses kasutatavad märad, kes vastavad põlvnemiselt peatõuraamatu või tõuraamatu nõuetele või on aretuskomisjoni poolt nendega võrdsustatud pärast vähemalt ühe varsa ilmale toomist. Peatõuraamatu ja tõuraamatu märad saavad kolmekohalise tõuraamatu numbrit, aga see ei tähenda esialgse tõu muutmist. Teistes tõuraamatutes sünnijärgselt registreeritud märad säilitavad oma sünnijärgse tõu ja sünninumbri, väljaarvatud üleminekuperioodil 2001.-2004.a. ümberregistreeritud hobused.

Täkkude raamatusse kantakse aretusse lubatud (tunnustatud) täkid ja neile antakse kahekohaline tõuraamatu number. Ajutiselt tunnustatud täkke täkkude raamatusse ei kanta ja neile tõuraamatu numbrit ei anta. Ajutiselt tunnustatud täkkudel peab olema tehtud GEN ekspertiis. Tunnustamata, aga tegelikult kasutatud täkke täkkude raamatusse ei kanta ja neile tõuraamatu numbrit ei anta. Aretuses kasutatavatel täkkudel peab olema tehtud GEN ekspertiis. Otsused Varsaraamatu ja Märade raamatu kohta teeb juhatus poolt määratud

tõuraamatu pidaja, kes allkirjastab kannete nimekirja, Täkkude raamatusse kantakse juhatuse otsusega ja aretuskomisjoni soovitusel.

§ 7 Sünninumber, individuaalnumber ja tõuraamatu number, nende andmise kord

Igale varsale antakse sünni registreerimisel **sünninumber**, mis koosneb Eesti rahvusvahelises tähisest 233, ESHKS tähisest 001, kahekohalisest sünniaasta numbrist, järgnevat tähest A, mis näitab õigeaegset registreerimist, kolmekohalisest järjekorranumbrist, tõuraamatu sektsiooni tähisest. Õigeaegselt registreeritud hobustel on sünninumber identne registreerimisnumbriga (individuaalnumbriga) UELN süsteemis.

Hobune, keda ei ole varsana ESHKS poolt ega teistes tõuraamatutes registreeritud, saab Eesti Sporthobuste Tõuraamatusse registreerimisel **individuaalnumbri (registreerimisnumbri)** ja tema sünninumber ning kõik teadaolevad eelmised tõuraamatute numbrid säilitatakse ja kantakse tõuraamatu ning passi vastavatesse lahtritesse. Nii sünninumber kui registreerimisnumber antakse vastavuses UELN süsteemi nõuetega.

Hilinemisega registreeritud hobuste individuaalnumbris (registreerimisnumbris) on pärast riigi ja aretusühingu koode ning sünniaastat tähe A asemel null.

Välismaal sündinud hobusele, kel puudub algupärane registreerimisnumber UELN süsteemis ja seda ei ole võimalik saada hobuse sünni registreerinud tõuraamatult, antakse registreerimisnumber UELN keskuse poolt teadmata päritoluga hobuste jaoks tunnustatud koodiga. Kui muutub UELN keskuse poolt tunnustatud koodide nimekiri, kasutatakse uusi koode.

Tõuraamatu number antakse aretusse tunnustatud täkkudele ja märadele. Täkkude number koosneb peatõuraamatu sektsiooni tähisest (ESH) ning kahekohalisest järjekorranumbrist, märade number koosneb peatõuraamatu või tõuraamatu tähisest ning kolmekohalisest järjekorranumbrist.

§8 Elektrooniliste märgiste kasutamine ja paigaldamine

Elektroonilise märgisena kasutatakse elektroonilist transpondrit, mis implanteeritakse hobuse esmakordsel identifitseerimisel. Enne transpondri implanteerimist peab kontrollima, et hobusele ei ole eelnevalt juba implanteeritud transpondrit. Transponder implanteeritakse parenteraalselt aseptilistes tingimustes hobuse kukla ja turja vahelisele kaela keskel asuvale turjaväädil alale. Transpondri paigaldamise õigus on ainult tunnustatud veterinaararstidel.

§ 9 Geneetilise ekspertiisi läbiviimise kord

Kõigil sugulises kasutuses olevatel täkkudel (ka tunnustamata täkkudel, keda kasutatakse) peab olema tehtud geneetiline ekspertiis. Kahtluse korral põlvnemisandmete õigsuses määratakse õiged vanemad DNA testi alusel. Igal aastal tõuraamatusse kantud hobustest tehakse 1%-le DNA test aretusühingu kulul juhusliku valiku alusel. DNA testi tegemine sugulises kasutuses olevatele täkkudele ja ESH peatõuraamatu varssadele on hobuse omaniku kohustus ja tal on õigus valida labor, kus see tehakse, aga ta peab kindlustama, et andmed laekuvad ESHKS kontorisse.

§10 Tõuraamatusse kantakse järgmised andmed

- omaniku nimi ja aadress
- omanike muutumised
- sünnikoht ja/ või kasvataja nimi (mära omanik varsa sünnihetkel)
- hobuse nimi, sünni kuupäev, sugu, värvus, märgised
- sünninumber
- registreerimisnumber (individuaalnumber) UELN formaadis
- kirjeldus, joonis ja mikrokiibi number (kleebis kantakse identifitseerimislehele)
- vanemad, nende sünniaasta, värvus ja teadaolevad registreerimis- ja tõuraamatu numbrid
- eellaste kolm põlvkonda
- kõik järglased
- kõik otsused ja järeldused aretusväärtuse kohta (incl. tõuraamatu number)
- identifitseerimised DNA testi alusel
- DNA analüüsi tulemused (sh kaheldava põlvnemisega hobused)
- surma või Eestist välja müümise kuupäev
- mära paaritamise/seemendamise kuupäev (kui on teada)
- ülevaatustel saadud hinded
- võimete testide tulemused
- võistlustulemused (ERL võistlustelt lingina ERL koduleheküljelt, muud võistlused valikuliselt vähemalt üks võistlus aastas igal hobusel).

§11 Paarituse ja sünni, omaniku vahetuse ja hobuse surma registreerimise kord

Hobuse paaritused (seemendused) registreeritakse täkkude osas täkupidaja poolt ja saadetakse iga täku kohta eraldi tõuraamatu pidajale aasta lõpuks Täku kasutamise lehega (on saadav ka internetis www.estsporthorse.ee).

Samuti kannab täkupidaja paarituse (seemenduse)andmed paaritustunnistusele, mille ühe eksemplari säilitab, ühe saadab 30 päeva jooksul tõuraamatu pidajale ja kaks eksemplari, nende hulgas ka esimese (valge) annab mära omanikule. Digitaalse allkirja kasutamine täkupidaja kohustusi ei muuda, sest paaritustunnistus ja sünniteade on paber kandjal ühel lehel. Tõuraamatusse registreeritakse paaritused (seemendused) paaritustunnistuste alusel.

Varsa sünni registreerib mära pidaja ja teatab sellest 30 päeva jooksul tõuraamatu pidajale sünniteate ja paaritustunnistuse 1. eksemplari saatmisega.

Omaniku vahetus või hobuse surm registreeritakse tõuraamatu pidaja poolt omaniku vastava kirjaliku teate saamisel. Omaniku vahetust peab tõestama lepingu ära kirjaga, kus on mõlema osapoole isikuandmed ja allkirjad. Lepingut võib asendada maksukorralduse ära kiri või välisriigi omandiõiguse vahetust tõendav dokument.

Omanik on kohustatud neist sündmustest teatama 30 päeva jooksul. Hobuse surma puhul on omanik kohustatud tagastama hobuse passi 30 päeva jooksul.

§12 Nime paneku kriteeriumid

Nime paneb hobusele omanik ja teatab sellest tõuraamatu pidajale hiljemalt tõuraamatusse kandmisel (passi taotlemisel). Nimi peab algama isa nime algustähega. Tõuraamatu pidajal on õigus nõuda, et nimi oleks õigekirjaliselt korrektne ja ei oleks esinenud ESH tõuraamatus viimased 5 aastat. Nime ette või järele on kasvatajal õigus lisada kasvatajat tähistav sõna või tähis.

Täkkudele ei tohi panna nimesid, mis on juba antud Eestis asuvatele tunnustatud täkkudele või täkkudele, kelle järglasi on Eestis kasutusel aretuses või spordis. Ainult täisvennad või täisõed võivad kanda sama nime, millele on lisatud järjekorranumbrina rooma number.

Nime muutmise on tasuline ja kõigis dokumentides peab esialgne nimi olema avaldatud.

§13 Pass

Hobuste passe annab välja tõuraamatupidaja vastavalt Euroopa Liidu komisjoni määrusele 2015/262/EL ning Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi aretusprogrammis esitatud tingimustele. Passe antakse välja hobustele, kes on registreeritud ükskõik millisesse eesti sporthobuste tõuraamatu sektsiooni või väljaspool tõuraamatuid. Passi saadab tõuraamatu pidaja varsa omanikule pärast hobuse identifitseerimist ja andmebaasi kandmist. Varsa identifitseerimine peab toimuma hiljemalt 6 kuud pärast sündi ja enne võõrutamist.

Täiskasvanud hobusel peab identifitseerimiseks olema Eestis välja antud tõutunnistus või mingi muu põlvnemist tõendav dokument. Kui see puudub ja hobuse kohta ei ole võimalik leida tõestatud andmeid, antakse talle pass, milles puuduvate andmete kohta on märge „teadmata“.

Passi kadumisel hobune identifitseeritakse uuesti ja väljastatakse duplikaat omaniku avalduse alusel. Euroopa Ühenduses sünnijärgselt registreeritud passideta hobustele passe ei anta ja omanik peab selliste hobuste passid taotlema sünnijärgse dokumendi väljastanud organisatsioonilt. Kui seda pole võimalik teha, võib hobune saada passi UELN keskuse poolt teadmata päritoluga hobustele tunnustatud koodiga ja tõunimetusega „ei kuulu tõuraamatusse“.

Väljastpoolt Euroopa Ühendust imporditud hobustele, kellel puudub EÜ nõuetele vastav pass, väljastatakse pass vastavalt Euroopa Liidu komisjoni määrusele 2015/262/EL, kusjuures puuduva UELN numbri korral kasutatakse UELN keskuse poolt teadmata päritoluga hobustele tunnustatud koodi ja tõug registreeritakse vastavalt algdokumendile. UELN teadmata päritoluga hobuste koodi muutumisel muudetakse seda vastavalt.

§14 Andmete säilitamine ja vastutus

Tõuraamatu algdokumente (avaldused, paaritustunnistused ja sünniteated, identifitseerimislehed) säilitatakse ESHKS poolt 35 aastat. Andmebaasi säilitatakse elektroonilisel kujul Jõudluskontrolli Keskuses. Algdokumentide säilitamise eest vastutab ESHKS juhatuses esimees. Dokumentide esitamise ja liikumise tähtajad:

Sündmus	Dokument	Esitaja	Tähtaeg
Seemendus/paaritus	Paaritustunnistus	Täku pidaja/mära omanik	30 p. jooksul
Varsa sünd	Sünniteade	Mära omanik	30 p. sünnist
Seemendused/paaritused	Täku kasutamise leht	Täku omanik/paarituspunkti juhataja	Aasta lõpuks
Omaniku muutus	Pass ja kirjalik teade	Hobuse pidaja	30 p. jooksul
Olulised sündmused	Pass	Hobuse pidaja	30 p. jooksul
Hobuse surm	Pass tagastada	Hobuse pidaja	30 p. jooksul

PÕLVNEMISE REGISTREERIMISE JA PÕLVNEMISE ÕIGSUSE KONTROLLIMISE KORD

1. Põlvnemise registreerimise seaduslikuks aluseks on Põllumajandusloomade aretuse seadus ja käesolev Aretusprogramm.
2. Aretuses kasutatavate hobuste põlvnemisandmete registreerimise peab tagama hobusepidajate-aretajate õigeaegne ja korrektne andmete edastamine tõuraamatu pidajale.
3. Põlvnemisandmed on hobuse eellaste andmed neljas põlvkonnas – nimi, sünniaeg, tõuraamat, kõik hobusele antud registreerimis- ja tõuraamatu numbrid, värvus ja muud teadaolevad andmed. Põlvnemisandmed registreeritakse tõuraamatu pidaja poolt elektroonilises andmebaasis ja kantakse hobuste passidesse.
4. Kahtluse korral põlvnemise õigsuses tehakse geneetiline ekspertiis. Teistest tõuraamatutest võetud eellased registreeritakse nende põlvnemisdokumentide või tõuraamatute kannete alusel.
5. Importhobuste omanikud on kohustatud esitama korrektsed põlvnemisandmed imporditud hobuse kohta (see kehtib ka hobuse liikumisel EÜ piirides).
6. Tõuraamatu alajaotused (vt. Eesti sporthobuste tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord) peavad kindlustama väärtuslikuma põlvnemisega hobuste selge eristamise vähem väärtusliku põlvnemisega hobustest.
7. Aretusse komponentidena lubatud tõugude ja tõuraamatute nimekiri on Aretusprogrammi lisa.
8. Põlvnemisandmed säilitatakse koos hobuse muude andmetega 35 aastat.
9. Omanikud vastutavad nende poolt esitatud andmete õigsuse eest, tõuraamatu pidaja vastutab põlvnemisandmete õigsuse kontrolli ja uute tõuraamatu kannete õigsuse eest.

SPORTHOBUSTE JÕUDLUSANDMETE JA GENEETILISE VÄÄRTUSE HINDAMISTULEMUSTE KASUTAMISE KORD

§1 Seaduslik alus

Jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise korra aluseks on käesolev aretusprogramm ja ratsaspordi määrustik.

§2 Mõisted

Jõudlusandmed on

- Ratsaspordivõistluste tulemused
- Hindamistulemused noorhobuste ülevaatusel
- Hindamistulemused muudel katsetustel (võõrratsaniku test)
- Aretusmärade hindamistulemused ülevaatusel

Jõudlusandmetena arvestatakse kõigi teadaolevate võistluste, ülevaatusete ja katsete tulemusi.

§3 Looma geneetilise väärtuse hindamise meetodika

Sporthobuste geneetilist väärtust hinnatakse hobuse enda, tema eellaste, järglaste ja külgsugulaste jõudluskontrolli tulemuste võrdlemise teel Eesti ratsaspordis kasutusel olevate hobuste keskmise tasemega ja aretusprogrammi nõuetega.

§4 Aretustunnused ja geneetilise väärtuse hindamise periood

Aretustunnused on jõudluskontrolli andmed ja põlvnemisandmed neljas põlvkonnas. Geneetilise väärtuse hindamise periood on ajavahemik esimestest jõudluskontrolli tulemustest kuni täku külmutatud sperma tagavara lõppemiseni.

§5 Geneetilise väärtuse hindamise tulemuste avaldamise kord

Tunnustatud täkkude nimekiri ja kõik jõudluskontrolli andmed avaldatakse internetis koduleheküljel www.estsporthorse.ee ja ESHKS aastaraamatus.

§6 Käesoleva korra täitmise eest vastutab ESHKS juhatus.

EESTI SPORTHOBUSTE, KOMPONENTTÕUGUDE HOBUSTE JA NENDE ARETUSMATERJALI ARETUSEKS SOBIVAKS TUNNISTAMISE KORD

§1 Üldiselt

1. Käesoleva korra **seadusandlikuks aluseks** on Aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad seadused
2. **Mõisted.** Eesti sporthobused on eesti sporthobuste tõuraamatusse sünnijärgselt kantud hobused, komponenttõugude nimekiri on Aretusprogrammi lisas. Aretusmaterjal on sperma, munarakud, embrüod. Käesolev kord reguleerib täkkude ja märade tunnustamist aretuseks sobivaks farmiväliseks paarituseks ja sperma, munarakkude ning embrüote kasutamist kooskõlas sporthobuste tõuraamatu karakteristikutega (nõuetega).
3. **Aretuseks sobivaks tunnustamise valikutunnusteks** on põlvnemine, välimik, liikumisomadused, jõudluskontrolli tulemused ja järglaste jõudluskontrolli tulemused.
4. **Aretuseks tunnustatud täkk** kantakse tõuraamatusse vastavalt Eesti sporthobuste tõuraamatusse kandmise alustele ja tõuraamatu pidamise korrale.
5. **Aretusotsuste avaldamine.** Täkkude tunnustamise otsused, ülevaatuste ja sugutäkkude kandidaatide katsete tulemused, märade aretusse tunnustamise otsused ja muud aretuse kohta käivad andmed ning otsused avaldatakse ESHKS infolehtedes, aastaraamatutes ja internetis koduleheküljel www.estsporthorse.ee.
6. **Aretuskomisjoni suuruse ja liikmed** määrab juhatus, aretuskomisjoni otsused on soovitus juhatusele, kes teeb lõpliku otsuse.
7. **Aretusotsused** tehakse reeglina enne paaritushooaja algust, kuid vajaduse korral võib uute importtäkkude tunnustamise otsuse teha kohe pärast nende jõudluskontrolli tulemuste selgumist.
8. **Sügavkülmutatud aretusmaterjali** säilitatakse tunnustatud seemenduspunktidest ja need vastutavad seadusandluse kohaselt aretusmaterjali õigsuse ja nende DNA andmete olemasolu eest.
9. **Seemendajad** peavad esitama iga aasta andmed teostatud seemenduste kohta.

§2 Täku aretuseks sobivaks tunnustamine

1. Täku aretuseks sobivaks tunnustamine toimub tõuraamatu (aretusühingu) aretuskomisjoni poolt, lähtudes loetletud valikutunnustest. Aretuskomisjon teeb otsuse oma koosolekul, kui on küllaldaselt andmeid hobuse aretusväärtuse kohta. Otsus tehakse lihthäälteenamusega, häälte võrdse jagunemise korral otsustab komisjoni esimehe hääl.

Aretuskomisjon moodustatakse juhatus poolt ja selle esimeheks on juhatus esimees. Aretuskomisjoni otsused peavad saama juhatus kinnituse ja aretuskomisjon saab teha otsuse ainult siis, kui koosolekul viibinud juhatus liikmete enamus on otsuse poolt.

2. Ettepaneku täku tunnustamiseks võivad teha täku omanik, täku järglaste või täkku kasutada soovivate märade omanikud, aretuskomisjoni liikmed.
3. Täkk peab aretuseks sobivaks **tunnistamiseks vastama alalise või ajutise tunnustuse nõuetele või saama juhatus liikmete konsensusliku tunnustuse mõne erakordse jõudluse või geneetilise näitaja alusel. ESHKS tunnustab kõiki maailma sporthobuste tõugudes (WBFSH liikmed, täisverelised tõud, Ida-Euroopa riiklikud tõuraamatud vastavalt komponenttõugude nimekirjale) sugutäkkudeks tunnustatud täkke ilma eraldi otsuseta. Kõigile täkkudele peab olema tehtud geneetiline ekspertiis. Kahtluse korral täku väärtuses on aretuskomisjonil õigus nõuda täku testimist Eestis. OCD andmed on tunnustatud täkule kohustuslik nõue, omanik võib valida DNA testi ja röntgenpiltide vahel. OCD andmeid ei avalikustata, aga neid võib kasutada juhatus aretusotsuste tegemisel.**

4. Alaliselt tunnustatakse täkk, kes täidab kõik alljärgnevad nõuded:

- Ei oma olulisi tõenäoliselt pärilikke vigu (väärhambumine, neuropaatia, pärilikud ortopeedilised liigeste ja luude arenguhäired). Nende vigade puudumine peab olema tõendatud loomaarsti tõendiga. Juhatus võib nõuda mitme loomaarsti arvamust.
- On saanud vähemalt 4 varssa, kes on täitnud noorhobuste ülevaatuste finaali jõudmise normi (vähemalt 7,6 p.)
- On ise saanud võõrratsaniku testil keskmiseks hindeks vähemalt 8,0 või
- On katsetatud spordis (vähemalt 5 puhast sõitu 130 cm või 2 puhast sõitu 140 cm või kõrgemal; või vähemalt 5 tagajärge 60% St George tasemel või 2 tagajärge 60% Intermediate II asemel)
- Kelle põlvnemine on kontrollitud geneetilise ekspertiisiga (mõlema vanema järgi)

5. Ajutiselt tunnustatakse täkk, kes

- Ei oma olulisi tõenäoliselt pärilikke vigu (väärhambumine, neuropaatia, pärilikud ortopeedilised liigeste ja luude arenguhäired). Nende vigade puudumine peab olema tõendatud loomaarsti tõendiga. Juhatus võib nõuda mitme loomaarsti arvamust.
- Saab noorhobuste finaaliülevaatusel tulemuse vähemalt 78 p. või keskmise ilma hüpeteta 8,0 p.
- Või on võõrratsaniku testil tunnustatud sporti sobivaks
- Või on katsetatud spordis (vähemalt 5 puhast sõitu 120 cm või koolisõidus 70% NH skeemides või 65% M-tasemel)
- Kelle põlvnemine on kontrollitud geneetilise ekspertiisiga (mõlema vanema järgi)

- **Ajutiselt tunnustatud täkk peab igal aastal kordama tunnustamise nõudeid võõrratsaniku testil või spordis.**

6. **Tunnustamise kriteeriumid.** Eestis sündinud või imporditud täku esmakordseks tunnustamiseks peab omanik esitama 2-3-a. täku 2-3-a. hobuste ülevaatusel. Ülevaatusel ei tohi täkk saada ühtegi hinnet alla 7 p. ja keskmine hinne peab olema vähemalt 7,8 p. finaalis. Ülevaatuste tulemuste, põlvnemise ja veterinaarse ülevaatusel alusel teeb juhatus aretuskomisjoni ettepanekul tunnustamise või mittetunnustamise otsuse. Kuni 4-a. saamiseni võib tunnustamisest keeldumise korral esitada hobuse teistkordselt korduvale ülevaatusel ja tunnustamisele. Kolmeaastased ja vanemad hobused võivad esmakordse tunnustuse saada sugutäku kandidaatide katsete alusel vastavalt Sugutäkkude katsete juhendile või täku enda ja/või tema järglaste võistlustulemuste alusel. Täkk, keda tunnustatakse võistlustulemuste põhjal, peavad tunnustamiseks läbi tegema ülevaatusel hindamiskomisjoni ees ja veterinaarse ülevaatusel.
7. **Tunnustamise pikendamine.** Kaheaastasele täkkule antakse tunnustus üheks aastaks. Tunnustuse säilitamiseks peavad nad läbima uuesti ülevaatusel 3-a. noorhobuste ülevaatusel keskmise hindega vähemalt 7,8 p. ja ühegi hindeta alla 7 p. Edasiseks tunnustuse säilitamiseks peab täkk täitma igal aastal uuesti ajutise tunnustamise nõuded võõrratsaniku testil või spordis. Kui täkk jääb aretuskomisjoni poolt aretuseks tunnustamata, võib teda esitada uuesti järgmisel aastal, ja kui teda ka siis ei tunnustata aretuseks sobivaks, ei saa teda uuesti esitada muidu kui järelhindamise korras. Täku järelhindamine võidakse teha ükskõik millal täku eluajal või pärast seda, kui on selgunud, et täku enda jõudlusomadused või ta järglaste jõudlusomadused õigustavad tema kandmist tõuraamatusse aretusloomana. Järelhindamisel peavad nõuded täkkule olema tunduvalt kõrgemad kui tavalises korras noore täku hindamisel. Järelhindamisel alalise tunnustuse saanud täku kõik järglased loetakse tagantjärele sellesse tõuraamatu klassi, kuhu nad isa uue staatuse järgi kuuluvad. Järelhindamisel ajutise tunnustuse saanud täku tunnustus kehtib tunnustamise otsusest alates järgmise aasta 1. maini. Järelhindamiseks loetakse ka vanemana kui 6-aastasena esmakordselt tunnustamiseks esitatud täkkude hindamine. Tunnustatud täku kohta peavad olema esitatud geneetilise analüüsi andmed.
8. Juhatusel on õigus tunnustada erakorraliselt täkke, kes ei täida kõiki tunnustamise nõudeid, aga on juhatusel üksmeelse hinnangu järgi ESH tõu arenguks vajalikud.
9. Märaomanikul on õigus ja soovitatav nõuda täkuomanikult enne seemendamise/paaritamise otsustamist täku röntgenoloogilise uurimise tulemusi röntgenpiltide koopiadena ja lasta neid hinnata tema või ESHKS poolt usaldusväärseks loetud veterinaararstil.

10. Märade omanikel on võimalus registreerida tervisekontroll ja säilitada röntgenpildid ESHKS tegevteenistuse andmebaasis.

11. Välismaal sporthobuste sugutäkkudena tunnustatud täkud loetakse tunnustatuks eraldi otsust tegemata. Selliste täkkude importsperma kasutamisel loetakse järglased peatõuraamatu hobusteks. Importsperma peab olema märgistatud ja pärinema tunnustatud laborist. **Kahtluse korral täku väärtuses on aretuskomisjonil õigus nõuda täku testimist Eestis.**

12. Täkule võidakse anda **eliittäku nimetus**, kui tema järglased on saavutanud silmapaistvaid tulemusi rahvusvahelises ratsaspordis – vähemalt 3 järglast on saanud punkte FEI maailma edetabelis. Eliittäku nimetuse otsustab juhatus täku omaniku või täku varssade omaniku avalduse alusel.

13. Aretuskomisjonil on õigus mõne üksiku valikutunnuse järgi tunnistada aretusse sobivaks täkke, kes on selle tunnuse (eriti võistlustulemuste) järgi erakordsed, kuid muude valikutunnuste osas ei vasta täielikult nõuetele.

14. Aretuskomisjonil on õigus muuta enda või komisjoni eelmiste koosseisude otsuseid, kui ilmneb täku sobimatus aretusse üldse või talle antud klassi.

Aretuskomisjoni tunnustusotsused kehtivad ainult geneetilise ekspertiisi andmetega hobustele.

§3 Mära aretuseks sobivaks tunnistamine

1. Mära peab aretuseks sobivaks tunnistamiseks olema vähemalt 3 a. vana ja toonud vähemalt ühe varsa. Tõuraamatusse kandmine aretusloomana toimub üldreeglina esimese varsa sünniaastal.

2. Peatõuraamatusse kandmiseks peab mära tooma vähemalt ühe varsa tunnustatud täkuga, tõuraamatusse kandmiseks tunnustatud tõust täkuga. Eeltõuraamatusse kantakse kõik vereliselt aretusprogrammile vastavad märad. Mära kantakse sellesse tõuraamatu sektsiooni, kuhu ta on sünnijärgselt registreeritud.

3. Teistes tõuraamatutes sünnijärgselt registreeritud märadest kantakse soojavereliste, sporthobuste ja täisvereliste hobuste tõuraamatutes registreeritud märad peatõuraamatusse või tõuraamatusse vastavalt verelisusele (peatõuraamatusse 87,5% tõupuhtusega, tõuraamatusse 75% tõupuhtusega), teiste tõuraamatute märad ja ristandmärad selliste tõugudega eeltõuraamatusse. Kui mära on andnud 2 järglast tunnustatud täkkudega, võidakse ta viia kõrgemasse sektsiooni.

4. Märale, kelle järglased on saavutanud silmapaistvaid tulemusi – vähemalt 1 järglane on võistelnud FEI kalenderplaani võistlustel punkte andvatel aladel või on vähemalt 3 järglast saanud ESH noorhobuste ülevaatustel keskmiseks hindeks vähemalt 7,8 p. või 3 korda sõitnud puhtalt 120 cm või saanud koolisõidus 60% St George tasemel – võidakse anda omaniku taotlusel eliitmära nimetus. Selle tähiseks on Eliit tõuraamatu numbril järel.

EMASLOOMA SEEMENDUSANDMETE REGISTREERIMISE KORD

1. Käesoleva korra seadusandlikuks aluseks on Aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad seadused.
2. Lubatud on kõik paaritus- ja seemendusviisid: naturaalne paaritus, kunstlik seemendus värske spermaga, jahutatud spermaga, külmutatud spermaga, embrüosiirdamine. Seemendaja kvalifikatsioon peab vastama seadusandlusele.
3. Mära seemenduse kuupäevad ja kasutatud täku nimi kantakse paaritustunnistusele täkupidaja või seemenduspunkti juhataja poolt. Mära omanik kannab samad andmed märakaardile või muule registreerimisvormile. Täiendavalt kannab täkuomanik või seemenduspunkti juhataja kõik täku kasutamise andmed pärast paaritushooaja lõppu täku paarituste lehele, mis on soovitatav dokument. Seemendused registreeritakse elektroonilises andmebaasis tõuraamatu pidaja poolt.
4. Tõuraamatu pidaja saab seemendusandmed paaritustunnistusega ja täku kasutamise lehega ja säilitab esitatud andmed paber kandjal ja elektroonilises andmebaasis 35 a. jooksul. Igal aastal tehakse 1% sündinud varssade kohta geneetiline ekspertiis.
5. Mära tiinestamisel kunstliku seemendusega peab seemendaja elektrooniliselt või paber kandjal arvestust emasloomade seemendamise kohta. Arvestuses peavad kajastuma järgmised andmed: seemenduse järjekorra number; seemendamise aeg; loomapidaja/mära omaniku nimi; isas- ja emaslooma nimi, nende registreerimisnumber ja tõuraamatunumber. Seemendaja esitab need andmed aretusühingule üks kord aastas. Aretusmaterjali varunud isik peab pidama arvestust elektrooniliselt või paber kandjal varutud aretusmaterjali kasutamise kohta, arvestuses peavad kajastuma märgistuse kohustuslikud andmed, aretusmaterjali turustamise aeg ja aretusmaterjali saaja nimi, nimetatud andmeid tuleb säilitada turustamisest arvates 10 aastat.
6. Täkult kogutud sperma omanikuks loeb tõuraamatu pidaja täku omanikku sperma kogumise ajal, kui täkuomanik pole lepingu alusel sperma omanikuks nimetanud mõnda

teist füüsilist või juriidilist isikut. Lepingu ära kiri peab olema edastatud tõuraamatu pidajale. Täku omaniku muutumisel jääb sperma omanik muutumatuks, kui täku ostumüügilepingus ei ole sätestatud teisiti.

HOBUSTE IDENTIFITSEERIMISE NING SELLE ÜLE ARVESTUSE PIDAMISE KORD

1. Käesoleva korra seadusandlikuks aluseks on Aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad seadused.
2. Varsad, kelle sünd on registreeritud vastavalt Eesti sporthobuste tõuraamatusse kandmise aluste ja tõuraamatu pidamise korra §5 p. 6, vaatab üle veterinaararst ja täidab seejuures identifitseerimislehel värvuse ja märgiste kirjelduse ning passi joonisdiagrammi lehe. Identifitseerimislehele kantakse identifitseeritava hobuse nimi, sünniaeg, värvus, sugu, vanemate nimed, kirjeldus ja joonis, kasvataja nimi, sünnikoht, kasvataja allkiri, identifitseerija nimi ja allkiri. Parandusi värvuse ja märgiste kirjeldusse võib teha ainult tõuraamatu pidaja või tema poolt volitatud isik.
3. Identifitseerimisandmed kantakse tõuraamatu pidaja poolt elektroonilisse andmebaasi. Identifitseerimine peab toimuma koos kiibistamisega. Kui mingil põhjusel ei õnnestu kiipi panna koos identifitseerimisega, peab veterinaararst vormistama kirjaliku tõendi kiibistamise aja ja koha kohta. Identifitseeriv veterinaararst on kohustatud kontrollima kiibi olemasolu või puudumist enne kiibi panemist, saatma identifitseerimislehe ja passi joonise koos kiipide kleebistega ja vähemalt ühe varukleebise 30 päeva jooksul tõuraamatu pidajale.
4. Identifitseerimine peab toimuma nii, et hiljemalt 6 kuu jooksul varsa sünnist on seda tõestavad dokumendid tõuraamatu pidaja käes. Tõuraamatu pidaja on kohustatud registreerima varsa andmed 6 kuu jooksul varsa sünnist ja valmistama passi väljatrükina andmebaasist. Omanikule saadetakse pass pärast arve tasumist. Veterinaararstid peavad esitama identifitseerimisdokumendid vähemalt 3 päeva enne 6 kuu möödumist varsa sünnist. Kiibistamine peab toimuma koos joonise tegemisega või enne seda.

SEEMENDAMISE KOOLITUSPROGRAMMID NING SEEMENDAJA TUNNISTUSE SAAMISE NÕUDED JA TUNNISTUSE VÄLJASTAMISE KORD

Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts ei tegele seemendajate koolitamisega ja kasutab tunnustatud veterinaararstide teenuseid. Hobuste seemendamise tegelevaid veterinaararste teavitatakse Põllumajandusloomade aretusseaduse nõuetest kunstliku seemendamise ja selle arvestuse ning aruandluse kohta ja neile antakse välja tunnistused, et nad on Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi poolt tunnustatud seemendajad. Seemendajateks võidakse tunnistada ja tunnistus välja anda ka Järvamaa KHK-s loomaarsti abilise kutse saanutele.

Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts teeb vajaduse ja võimaluse korral koostööd Eesti Maaülikooliga, Järvamaa Kutsehariduskeskusega või muude pädevate organisatsioonidega hobuste seemendamise alase täiendkoolituse korraldamiseks.

Seemendaja peab elektrooniliselt või paber kandjal arvestust emasloomade seemendamise kohta.

Arvestuses peavad kajastuma järgmised andmed:

- seemenduse järjekorra number
- seemendamise aeg
- loomapidaja/mära omaniku nimi
- isas- ja emaslooma nimi, nende registreerimisnumber ja tõuraamatunumber.

Eelpoololevad andmed peab seemendaja edastama aretusühingule peale seemendust sama aasta lõpus.

EESTI SPORHOBUSTE ARETUSES KOMPONENTTÕUGUDENA LUBATUD HOBUSETÕUD JA TÕURAAMATUD

1. Inglise täisvereline hobune - kõik tõuraamatud ja mitteregistreeritud, kuid teiste tõuraamatute poolt tõestatud täisverelise põlvnemisega hobuse
2. Araabia täisvereline hobune - kõik tõuraamatud
3. Araabia hobune (mitte täisvereline) – Egiptuses sündinud ja nende järglased Eestis
4. Terski hobune
5. Anglo- araabia hobune
6. Ahhal- tekiini hobune
7. Kõik WBFSH liikmeskonda kuuluvad tõuraamatud
8. Poola tõuraamatud Wielkopolski ja Malopolski
9. Kõik trakeenide tõuraamatud
10. Vene hannoveri tõuraamat
11. Vene holsteini tõuraamat
12. Muud Venemaal ja endises N. Liidus peetud tõuraamatud, kui hobusel on vähemalt 75% eellastest ülalnimetatud soojaverelistest või täisverelistest tõugudest
13. Läti tõuraamat, kui hobusel on vähemalt 75% eellastest ülalnimetatud tõugudest
14. Leedu tõuraamatud, kui hobusel on vähemalt 75% eellastest ülalnimetatud tõugudest
15. Tori tõuraamatusse registreeritud hobused, kui hobusel on vähemalt 75% eellastest ülalnimetatud soojaverelistest või täisverelistest tõugudest (selliste täkkude järglased kantakse eeltõuraamatusse, kuid neid takke ei tunnustata) või vähemalt 87,5% eellastest on ülalnimetatud tõugudest (sellised täkkud võivad saada tunnustuse ja järglased registreeritakse tõuraamatusse või peatõuraamatusse).
16. Knabstrupi tõuraamat.
17. Muud poolvereliste hobuste tõuraamatud (friisi, veerandmiili jt.), kui hobusel on vähemalt 75% eellastest ülalnimetatud soojaverelistest või täisverelistest tõugudest.

Ainult määradena on lisaks eeltoodutele lubatud kasutada järgmisi tõuge:

1. Tori hobune, välja arvatud puhasaretuses puhtatõuline (alates 01.05.2007.a. sündinud varssadest ei registreerita ESH tõuraamatusse neljas põlvkonnas puhtatõuliste, s.t. ilma teistest tõugudest eellasteta märade varssu)
2. Ameerika traavel
3. Prantsuse traavel

4. Orlovi traavel
5. Vene traavel
6. Muud soojavereliste traavlite tõuraamatud (Soome, Rootsi, Eesti jne.)Tori või eesti hobuse ristandid soojavereliste või täisvereliste tõugudega.
7. Ratsaponid ja nende aretuses lubatud tõud, kui mära turjakõrgus on üle 145 cm

DOKUMENDI NÄIDISED

Paaritustunnistus

Paarituspunktis asukohaga

Maakond Aadress Vald Postiindeks

on paaritatud (seemendatud) märareg. nr.....

sugutäkuga..... tõurmt. nr.....

Paarituste (seemenduste) ajad olid

Paaritus (seemendus) toimus naturaalpaaritusena/ sügavkülmutatud spermaga/värske spermaga kohapealt/ transporditud värske spermaga (õige alla kriipsutada).

Mära omanik oli paarituse (seemenduse) ajal.....

Paarituse (seemenduse) andmete õigsust tõendab

.....
ees- ja isanimi kuupäev allkiri

Varsa sünniteade.

Ülalnimetatud paarituse (seemenduse) tagajärjel sündis

Kuupäev

..... varss, kelle värvus on.....
sünnikoht

sugu..... Nimi.....

Mära omanik.....Allkiri.....

Kui elusat varssa ei sündinud või varss elas alla nädala, palume alla kriipsutada, kas tegemist oli surnult sünniga/aborteerumisega.....kuupäeva/ nõrga või haige varsa surmaga/ resorbeerumisega (imendumisega)/ kaksikutega.

Allkiri.....

NB: VARSA NIMI PEAB ALGAMA ISA NIME ESITÄHEGA

**Paaritustunnistuse viimane (roosa) eksemplar jääb täku omanikule, valge ja kollane eksemplar antakse paarituspunktist mära omanikule, kes täidab varsa sünniteate kohe pärast sündi või aborti ja saadab valge eksemplari 30 päeva jooksul aadressil :
Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts, Niitvälja, 76603 Keila vald, Harjumaa**

Varsa identifitseerimisleht

Sünniaeg..... reg. Nr.....

Varsa nimi..... Värvus.....
Sugu.....

Varsa ema Emaisa.....

Varsa isa

Mära paaritamise koht.....

Mära paaritamise aeg:

1.....2.....3.....

.Kirjeldus:

v.e.....

p.e.....

v.t.....

p.t.....

pea.....

kere.....

Varsa omanik (kasvataja).....Soovin reg. ESH tõurmt.....

allkiri

Varsa sünnikoht.....

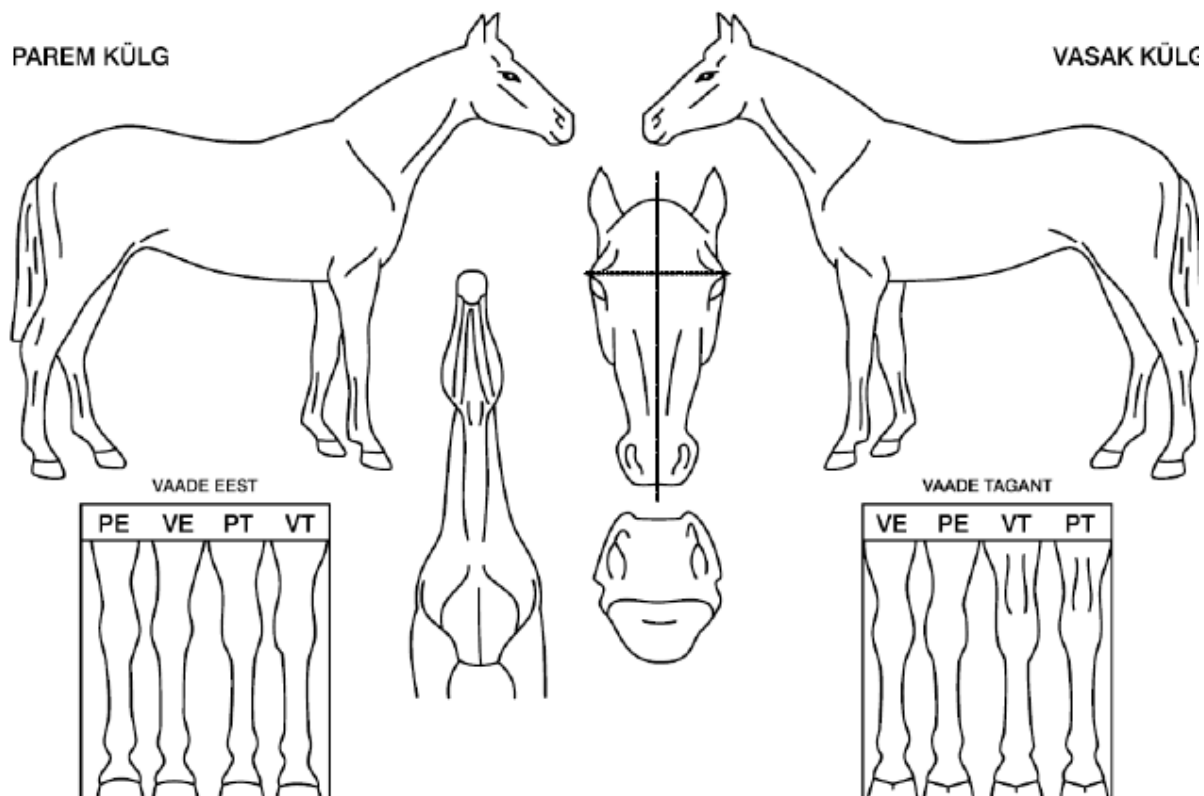
Identifitseerija.....

Nimi, kuupäev, koht

Allkiri

Kontuurdiagramm;

NB! Kiibi asukoht märgistada riskülikuga!

EESTI SPORTHOBUSTE JÕUDLUSKONTROLL JÕUDLUSKONTROLLI LÄBIVIIMINE

Jõudluskontrolli läbiviimine toimub noorhobuste ülevaatustel ja võistlustel vastavalt Sporthobuste ülevaatuste juhendile, Sugutäkkude kandidaatide katsete juhendile ja Eesti Ratsaspordi Liidu poolt kehtestatud võistlusmäärustikele.

SPORTHOBUSTE ÜLEVAATUSTE JUHEND

Eesmärk. Sporthobuste ülevaatuste eesmärk on 2- 6- aastaste **noorhobuste ennustatava aretusväärtuse** määramine ja nende noorhobuste **vanemate** ning ka kaugemate **eellaste tegeliku aretusväärtuse** järk- järgult usaldusväärsem kindlakstegemine. Kuna peamiseks meetodiks on ülevaatustel **hindamine**, seega **võrdlemine**, on tulemused seda usaldatavamad, mida täielikumalt on ülevaadused läbinud **kõik** sporthobuse aretussuunas sündinud hobused ja mida suurema arvu hobuste kohta on säilinud võrreldavaid tulemusi. Eesmärgil, et võimalikult kõik noorhobused läbiks jõudluskontrolli, viiakse ülevaadused läbi kahel tasemel:

Tase A: Piirkondlikel ülevaatustel ja lõppülevaatusel hinnatakse järgmisi valikutunnuseid:

1. Tüüp
2. Pea, kael, keha
3. Esijalad ja nende liikumise korrektsus
4. Tagajalad ja nende liikumise korrektsus
5. Samm
6. Traav
7. Galopp
8. Hüppe võimsus

9. Hüppe tehnika

10. Käitumine

Piirkondlikul ülevaatusel on hindajaiks vähemalt 2 komisjoni liiget

Tase B: Piirkondlik või kohalik ülevaatus ilma galopi ja hüppe kohustusliku hindamiseta. Hindajate arv vähemalt 2 komisjoni liiget on soovituslik.

Osavõtt. Piirkondlikest ja kohalikest ülevaatusetest on osa võtma oodatud kõik hobusekasvatajad võimalikult

kõigi 2- 6- aastaste sportliku suuna hobustega **sõltumata tõust või sünnimaast**. Hobuste esitamine on tasuta. Ratsaponisid võib esitada samadel ülevaatusel või korraldada eraldi ülevaatusi.

Ülevaatused on eelkõige järelkasvu ülevaatused, seetõttu tuleks esitada ka ruunad, et õigemini hinnata nende vanemaid. Hinnatakse eraldi täkke, eraldi märasid ja eraldi ruunasid.

Koht ja aeg. Piirkondlike ülevaatusete aeg ja koht määratakse tegevteenistuse poolt hobuseomanike ja ülevaatusete korraldajate avalduste põhjal vähemalt 7 päeva enne vastava ülevaatusete toimumist.

Iga hobuseomanik võib valida, kus ta oma hobuseid näidata tahab. Lubatud on ka ühe hobuse esitamine mitmel ülevaatusel.

Erandkorras võib komisjon õhtupoolikul üle vaadata ülevaatusete tehnilistel põhjustel toomata hobuseid ümbruskonna tallides omanike soovil. **Tallide omanikud võivad taotleda piirkondlikku ülevaatuset oma tallis või hobuste ülevaatumist erandkorras.**

Lõppülevaatus toimub ainult 2-3-aastastele täkkudele ja märadele. Lõppülevaatusetele kutsutakse aretuskomisjoni otsuse alusel. Lõppülevaatusetele lubatud ja saabunud hobuste transpordikulud tasub oma liikmetele ESHKS, kuid mitte üle 0,13€/km hobuse kohta. Lõppülevaatusete aja ja koha otsustab juhatus enne piirkondlike ülevaatusete algust.

Hindamine. Kõikide ülevaatusete hindamiskomisjon koosneb alalise hindamiskomisjoni liikmetest. Piirkondlikul ülevaatusel on hindajaiks vähemalt 2 komisjoni liiget. Kohalikul ülevaatusel on 2 hindajat soovituslik nõue.

Alalise hindamiskomisjoni koosseisu määrab juhatus.

ESHKS juhatus võib vajaduse korral hindama kutsuda ka asjatundjaid, kes ei ole alalise hindamiskomisjoni liikmed.

Hindamine toimub 10- palli süsteemis, hinnatakse järgmisi tunnuseid: tüüp (vastavus sporthobuse tüübile), pea ja keha, esijalad, tagajalad, samm, traav, galopp, hüppe võimsus, hüppe tehnika, käitumine.

Kõigile hobustele tehakse piirkondlikel ülevaatusel veterinaarne ülevaatus.

Esitamise kord. Osavõtjaid palutakse teha eelülesandmine hiljemalt 5 päeva enne piirkondlikku ülevaatuset aadressil Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts, Niitvälja, 76603 Keila vald, Harjumaa või faxile 6716033 või e-mail info@estsporthorse.ee, et oleks võimalik ette valmistada protokollid.

Kõigil esitatavatel hobustel peavad olema kaasas passid. Kõigil piirkondlikel ülevaatusel on ajakava järgmine:

Kell 11 veterinaarne ülevaatus (võib jätkuda paralleelselt vabahüpetega)

Kell 12 vabahüpped ja vabaliikumine (peamine traavi, galopi ja hüppe hindamine)

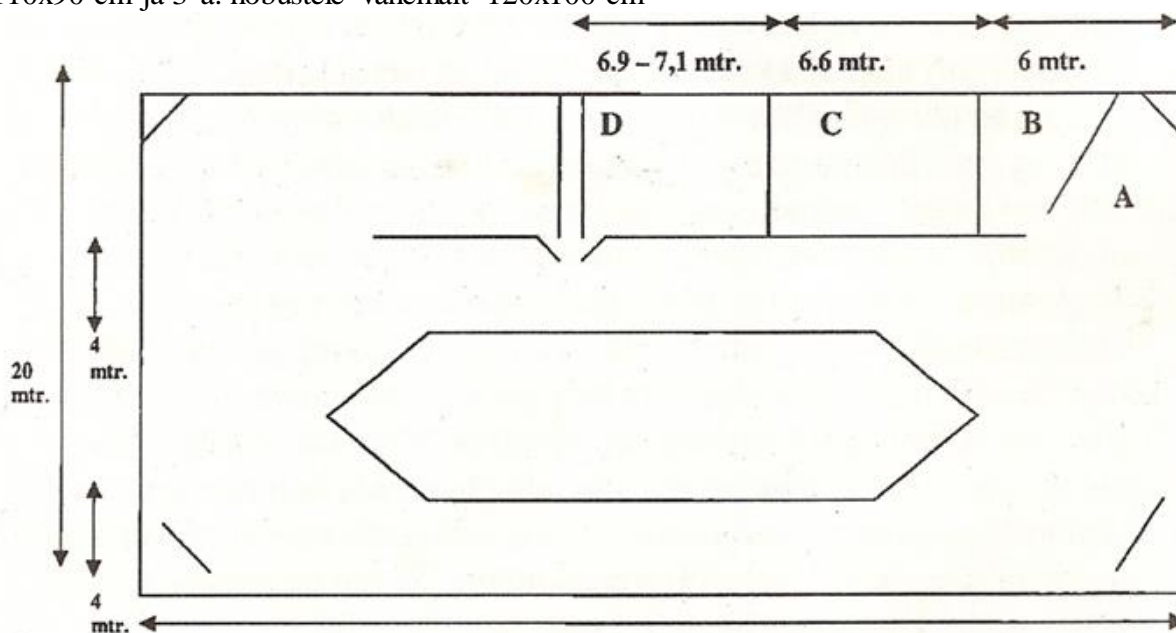
Komisjoni igakordsel otsusel toimub enne või pärast vabahüppeid esitamine käekõrval paigal seistes ja kõval pinnasel ca 20 m sirgel sammus ja traavil (hinnatakse välimikku ja jäsemete seisukorrektsust, kontrollitakse käigu puhtust ja jalgade tervist).

Esitamise lõpuks toimub kõigi ühe vanus- ja soorühma hobuste üheaegne esitamine ringil (soovitatav).

Ajakava võib kohapealsete korraldajate soovil muuta.

Vabahüpete skeem. Maneezhi pikkus on soovitatavalt 40 m (kindlasti mitte pikem), laius 20m, takistuste paigutus on kohustuslik: nurgas maaslamav latt, järgnevad kaks püstitakistust ja viimasena okser.

Kõrgema hinde kui 7p. saamiseks peab viimane takistus olema 2- a. hobustele vähemalt okser 110x90 cm ja 3-a. hobustele vähemalt 120x100 cm

SUGUTÄKKUDE KANDIDAATIDE KATSETE JUHEND

1. Eesti sporthobuste tõuraamatu tunnustatud sugutäkuks võivad kandideerida 3-7 a. hobused katsete tulemuste alusel, vanemad hobused võivad tunnustamise saada ainult oma võistlustulemuste või järglaste võistluste ja ülevaatuste tulemuste alusel.

2. Teistes riikides sugutäkuks tunnustatud täkid saavad tunnustuse ilma katsete ja muude nõueteta.

3. Katsetel on kavas:

3.1. veterinaarne ülevaatus

3.2. eksterjööri hindamine käekõrval paigal ja sammul

3.3. liikumise hindamine oma ratsaniku all (harjutused kohtuniku käskluste järgi)

3.4. liikumise hindamine võõrratsaniku all (hindavad ratsanik ja kohtunikud)

3.5. vabalt valitud hüpped oma ratsaniku all 6 takistusest alljärgnevalt: tõusev takistus, püstitakistus,

okser, okser, süsteem püstitakistustest, tõusev takistus maks. laiusega. Takistuste kõrgused/ laiused (okser / tõusev kolmik) vastavalt hobuse vanusele : 3-a.

80cm/100 cm/120 cm, 4-a. 100/120/140, 5-a. 110 /130/150, 6-a. 120/140/160, 7-a. 130/150/170

3.6. vabalt valitud hüpped võõrratsaniku all samadel kõrgustel

4. Koolisõidutäkuna tunnustuse saamiseks peab sammu-traavi-galopi keskmine hinne olema vähemalt 8, takistussõidutäku tunnustuse saamiseks hüppehinnete keskmine vähemalt 8.

5. Omanikul on õigus loobuda esitamisest oma ratsaniku all. Sel juhul lähevad arvesse ainult võõrratsanike all näidatud tulemused.

6. Omanikul on õigus vähendada oma hobuse jaoks takistuste mõõtmeid kuni 10 cm.

Kohtunikud peavad sellisel juhul hindama oma äranägemise järgi rangemalt.

7. Hobused tuleb esitada tavavaljastusega, ilma tagajalgade kaitsmeteta.

8. Sugutäkkude katsetel kontrollitakse, kas täkk:

- ei oma olulisi pärilikke vigu;

- saab eksterjöõri hindamisel (hinded tüüp, pea-kael-kere, jalad, samm, traav) keskmiselt vähemalt 7,6 p. ja mitte ühtegi hinnet alla 7 (traavi hinnatakse võõrratsanike all)

- saab liikumise hindamisel ratsaniku all keskmiseks vähemalt 7,5 p. (kohtunike ühine hinne oma ratsaniku soorituse kohta + võõrratsaniku soorituse kohta + koolisõidu võõrratsaniku hinne + takistussõidu võõrratsaniku hinne, summa jagatakse neljaga).

- Kui liikumise hinne on keskmiselt 8,5, ei ole parkuuri läbimine kohustuslik ja täkk võib saada tunnustuse koolisõidu täkuna.

- saab parkuuride läbimisel keskmiseks hindeks vähemalt 7,5 p. (kohtunike ühine hinne oma ratsaniku soorituse kohta + võõrratsaniku soorituse kohta + takistussõidu võõrratsaniku hinne).

- Kui parkuuride keskmine hinne on 8,5 või rohkem, võib liikumise hinne olla vähemalt 7, ja täkk saab tunnustuse.

Kohtunike ja võõrratsanike ühine koosolek toimub kohe pärast katsete lõppu. Tulemused avaldatakse ESHKS aastaraamatus ja interneti koduleheküljel, võimaluse korral ka katsete paigas ca 60 min. pärast katsete lõppu.

ARETUSLOOMA PÕLVNEMIS- JA JÕUDLUSANDMETE KOGUMISE, NENDE ÕIGSUSE KONTROLLIMISE, TÖÖTLEMISE JA SÄILITAMISE KORD

§1 Üldsätted. Seadusandlik alus

Sporthobuste jõudluskontrolli viiakse läbi vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seadusele, Loomakaitse seadusele, Eesti sporthobuste aretusprogrammile, Rahvusvahelise Ratsaspordi Föderatsiooni (FEI) määrustikule ja FEI hobuse heaolu kindlustamise eeskirjale (Code of Conduct)

§2. Mõisted

Jõudlusandmed on

- Ratsaspordivõistluste tulemused
- Hindamistulemused noorhobuste ülevaatusel
- Hindamistulemused muudel katsetustel (võõrratsaniku test)

Jõudlusandmetena arvestatakse kõigi teadaolevate võistluste, ülevaatusete ja katsete tulemusi.

§ 3. Eesmärk

Sporthobuste jõudluskontrolli eesmärk on andmete saamine aretuses kasutatavate hobuste, nende eellaste, külgsugulaste ja järglaste sportlike võimete kohta, mis võimaldaksid määrata nende aretusväärtust.

§ 4. Jõudluskontrolli alustamise tingimused ja ajavahemik

Jõudluskontrolli teostatakse järgmiste etappidena:

- Piirkondlikud ja kohalikud ülevaatused 2-6 aasta vanustele hobustele
- Lõppülevaatus parimatele 2-3 aasta vanustele hobustele
- Võõrratsaniku test ja ülevaatus 3-6 aasta vanustele hobustele.
- Noorhobuste tšempionaat 4-6 aastastele hobustele
- Võistlusandmete kogumine. Eesti ratsaspordi edetabelite ja kõigi Eestis või teistes riikides saavutatud sportlike tulemuste andmekogu loomine ja täiendamine hobuse kogu elu jooksul.
- Muud hindamised (märade hindamine)

Kõigile etappidele lubatakse nii täkke, märasid kui ruunasid. Ruunade ja ka enamuse täkkude ning märade jõudluskontrolli eesmärgiks on nende vanemate jõudluspärilikkuse ning

aretusväärtuse kindlakstegemine.

Piirkondlikel ja kohalikel ülevaastustel hinnatakse võimalikult kõiki Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi poolt registreeritud hobuseid, lõppülevaastusele ja võõrratsaniku testile kutsutakse juhatase otsusega piirkondlike võistluste paremad või muude näitajate poolest oma väärtust näidanud hobused.

§ 5. Põlvnemis- ja jõudlusandmete kogumine, registreerimine

Hobuste jõudlusandmed registreeritakse ülevaastuste ja võistluste protokollides koos põlvnemisandmetega. Väljavõtted neist protokollidest kantakse JKK andmebaasi iga hobuse andmetesse. Ülevaastuste algdokumendid kogutakse ja säilitatakse ESHKS kontoris, võistluste andmetena kasutatakse Eesti Ratsaspordi Liidu ja kodulehe www.hobumaaailm.ee andmebaasi protokolle.

Ülevaastuste protokollide näidised, ülevaastuste juhend ja võõrratsanikutesti juhend vt. lisana.

§ 6. Jõudlustunnuste geneetiline hindamine, meetoodika, indeksid

Geneetilise hindamise jms. kasutamine ei ole meie hobuste ja nende võistluste väikese arvu tõttu otstarbekas ega usaldusväärne. Täkkude kasutamise soovitude andmisel kasutame teistes riikides BLUP meetodil saadud hüppeindekseid, koolisõiduidekseid ja üldindekseid.

§ 7. Välimiku hindamine, välimikuosade hindamiskriteeriumid, nõuded ja standardid, arvutamise meetoodika

Piirkondlikel ülevaastustel ja lõppülevaastusel hinnatakse järgmisi valikutunnuseid:

1. Tüüp
2. Pea, kael, keha
3. Esijalad ja nende liikumise korrektsus
4. Tagajalad ja nende liikumise korrektsus
5. Samm
6. Traav
7. Galopp
8. Hüppe võimsus
9. Hüppe tehnika
10. Käitumine

Võõrratsaniku testil hinnatakse järgmisi valikutunnuseid, kõiki eraldi vabal liikumisel ja ratsaniku all (1- 3 ratsanikku):

1. Samm
2. Traav
3. Galopp
4. Hüpe
5. Ratsastatavus

Hindamine toimub 10 punkti süsteemis, hinnete sõnalised väljendused on:

- 10 - suurepärane, erekordne
- 9 - väga hea
- 8 - hea
- 7 - päris hea, küllalt hea
- 6 - keskmine
- 5 - rahuldav
- 4 - mitterahuldav
- 3 - halb
- 2 - väga halb
- 1 - kõlbmatu
- 0 - hindamata

Enne hobuse hindamist tehakse veterinaarne ülevaatus. Tervise või pärilike vigade pärast kõlbmatuks tunnistatud hobuseid ei hinnata.

Ratsaspordivõistluste tulemusi ei ole Eestis võimalik statistiliselt töödelda ega vastavaid indekseid (hüppeindeks, koolisõidu indeks, üldindeks) arvutada, nagu seda suurtes hobusekasvatustes tehakse, kuna hobuste ja võistluste arv on meil liiga väike. Selle asemel võrreldakse hobuseid ja nende vanemaid (täkke), reastades nad nende endi või nende järglaste poolt Eesti Ratsaspordi Liidu edetabelis saavutatud punktide järgi.

ARETUSLOOMA JÕUDLUSANDMETE JA NENDE HINDAMISTULEMUSTE AVALDAMISE KORD

1. Jõudluskontrolli andmed avaldatakse ülevaatuste ja võistluste protokollides võimalikult kohe pärast ülevaatusel toimumist internetis kodulehel www.estsporthorse.ee ja kokkuvõtlikult ESHKS aastaraamatutes.
2. Tunnustatud täkkude nimekiri ja nende jõudlusnäitajad avaldatakse igal aastal lõpuks ESHKS aastaraamatus.
3. Andmete avaldamise aluseks on Aretusprogrammi vastuvõtmisega ja ülevaatusel või võistlusel osalemisega osalejate antud nõusolek andmete avaldamiseks.
4. Avalikustamise kontroll ja vastutus andmete eest lasub ESHKS juhatusel.

JÕUDLUSANDMETE KOGUMISE KOOLITUSPROGRAMMID NING JÕUDLUSANDMETE KOGUJA TUNNISTUSE SAAMISE NÕUDED JA TUNNISTUSE VÄLJASTAMISE KORD

1. Võistluste kohtunikke atesteerib Eesti Ratsaspordi Liit, ülevaatuste hindajaid valib juhatus aretuskomisjoni ettepanekul kogenud hobusekasvatajate ja veterinaararstide hulgast.
2. Hindamine on täpsete kriteeriumiteta ja peamine koolitus on stažeerimine kogenud hindaja kõrval. Selleks kutsutakse võimaluse korral Noorhobuste ülevaatuste finaali hindama tuntud hindajaid parimatest sporthobuste aretusühingutest.
3. Juhatus väljastab jõudlusandmete kogujale tunnistuse jõudlusandmete kogujaks tunnistuse kohta.
4. Usalduse kaotamise korral arvatakse hindaja hindamiskomisjonist välja.

**EESTI RATSAPONIDE JA
VÄIKEPONIDE
ARETUSPROGRAMM**

EESTI RATSAPONIDE JA VÄIKEPONIDE ARETUSPROGRAMM

ÜLDOSA

§ 1 Õiguslikud alused

Aretusprogrammi ja tõuraamatu pidamise korra õiguslikeks alusteks on:

Euroopa Liidu määrused ja direktiivid, mis puudutavad hobusekasvatust (määrus (EL)2016/2012; määrus 2015/262/EL), põllumajandusloomade aretusseadus ja sellega seonduvad õigusaktid ja teised Eesti Vabariigi õigusaktid.

§2 Aretuseesmärk

Ratsaponide aretuseesmärgiks on kõrge saavutusvõimega poni ponispordi jaoks, kes oleks ühtlasi ohutu ja sobiv matkaponiks, pereponiks, laste lemmikloomaks. Väikeponide aretuseesmärk on laste lemmikloom.

§3 Protseduurireeglid

Aretusprogrammi koostab juhatus koos aretuskomisjoniga ja võtab vastu üldkoosolek. Tunnustamisotsused teeb juhatus koos aretuskomisjoniga. Noorhobuste hindamist teostab hindamiskomisjon. Aretuskomisjoni ja hindamiskomisjoni moodustab juhatus. Juhatus valib üldkoosolek kolmeks aastaks. Klassifitseerimise vastavalt ülevaatuste tulemustele teeb tõuraamatu pidaja.

§4 Aretusmeetodid

Aretusmeetoditeks on üldiselt aretusristamine vere küllastamisega eri tõugu isasloomadega ja uudikristamine vastavalt ristanaretusprogrammile. Kasutada tuleb nii traditsioonilisi ponitõuge kui sporthobuste tõuge, esialgu on peamiseks tõumaterjaliks eesti tõu ristandid araabia hobuste ja shetlandi ponidega. Ristanaretusprogrammis kasutatavad komponenttõud on esitatud lisas. Tõumaterjali levitamine ja seemenduspunktide tegevus on ettevõtlus, millesse aretusühing ei sekku, kuid avaldab soovitusi ning mõjutab seda tegevust tunnustamisotsustega. Valikukriteeriumid on esitatud jõudluskontrolli andmete kasutamise ja märade ja täkkude aretusse tunnustamise kordades.

§5 Aretusedu saavutamise abinõud

Aretusprogramm hõlmab kõiki abinõusid, mida saab kasutada aretuseesmärgi täitmiseks. Nende abinõude hulka kuuluvad välimiku hindamine, võimete hindamine (katsete ja võistluste abil), aretusväärtuse kindlakstegemine ja valikuotsused. Poni aretusväärtus määratakse tema enda, tema sugulaste, eriti aga järglaste tulemuste järgi välimiku ja võimete hindamisel. Peamine valikukriteerium on turjakõrgus, et kindlustada järglaste püsimine ponimõõdus. Aretusväärtusest lähtudes tehakse valikuotsused, milliseid ponisid loetakse aretuses kasutamisel rohkem või vähem soovitatavateks või üldse mitte kõlbulikeks. Valikuotsuste vormideks on täkkude tunnustamine ja ponide tõuraamatu sektsioonidesse s.t. peatõuraamatusse, tõuraamatusse, eeltõuraamatusse või lisasektsiooni kandmine aretuskomisjoni ja juhatuse poolt. Käesolev aretusprogramm lubab vastavalt EL määruse 2016/2012 I lisa 3. osa p.2 kasutada ja kanda tõuraamatu põhiosasse aretusloomi teistest tõugudest, mis kuuluvad nimekirja EESTI RATSAPONIDE ARETUSES KOMPONENTTÕUGUDENA LUBATUD HOBUSETÕUD JA TÕURAAMATUD

§6 Aretuspiirkond ja aretuspopulatsioon. Aretusloomade arv

Aretuspiirkonnaks on kogu Eesti Vabariigi territoorium ja ESHKS liikmete kasvandused Euroopa Liidu riikides Soome Vabariigis, Tšehhi Vabariigis, Läti Vabariigis, kellelt on taotletud ja saadud nõusolek nende territooriumil tegutsemiseks vastavalt EL määruse artiklile 12. Eesti ratsaponide ja väikeponide aretuspopulatsiooni moodustavad eesti ratsaponidena või väikeponidena sünnijärgselt registreeritud ponid, Eestis asuvad ponitõugudest, eesti hobustest või sporthobustest pärinevad hobused ja nende ristandid teiste tõugudega, kui nende turjakõrgus ei ületa 148 cm ratsaponide või 120 cm väikeponide aretuses ja ristandi sugupuus on vähemalt 25% traditsiooniliste ponitõugude või täis- või soojavereliste tõugude esindajaid. Ristandaretusprogrammis lubatud tõugude nimekiri on käesoleva aretusprogrammi lisa, mida võidakse muuta iga aasta 01. jaanuarist. Aretusloomad kantakse Jõudluskontrolli Keskuse elektroonilises andmebaasis tõuraamatusse nende põlvnemisandmetele vastavasse sektsiooni, komponenttõugude nimekiri esitatakse käesoleva aretusprogrammi lisana. 01.01.2019.a. oli aretusmärana ERP tõuraamatusse kantud 89 mära ja 18 tunnustatud sugutäkki.

§7 Aretaja kohustused

Vastavalt Põllumajandusministri 21. detsembri 2009. a määrusele nr. 128 on aretaja kohustatud pidama arvestust karjas olevate hobuste üle.

Registreerida tuleb vähemalt järgmised andmed:

- hobuse nimi;

- tõug;
- sünniaeg;
- karjast toomise ja karjast väljaviimise aeg;
- lähte- ja sihtkoha aadress koos sealse loomapidaja nime ja isiku- või registrikoodiga.

Andmete muutmise korral (näiteks hobuse karja tulek või karjast väljaminek, varssumine, kastreerimine, paaritused) tuleb need arvestusdokumentidesse kanda kolme päeva jooksul sündmuse toimumisest alates. Karja arvestusdokumente tuleb säilitada vähemalt kolm aastat alates hobuse karjast väljamineku päevast.

§8 Tõu omadused

Eesti ratsaponide ja väikeponide omadused on üldjoontes esitatud Aretuseesmärgi kirjelduses, detailsemalt on need omadused alljärgnevad:

1. Välimik

Värvus: lubatud on kõik värvused.

Suurus: erinevatesse seksioonidesse kantakse ratsaponid ja väikeponid vastavalt turjakõrgusele: ratsaponide turjakõrgus on 120-148 cm, väikeponide turjakõrgus kuni 120 cm. Varsad kantakse vastavasse seksiooni, kui vähemalt üks vanematest vastab sellistele mõõtudele. Aretuses võib kasutada ka hobuseid, kes ei ole ponid, kui teine vanematest on poni.

Tüüp: ratsaponide seksioonis eelistatakse sporthobuse tüüpi ponitüübile, väikeponide seksioonis on lubatud ponitüüp

Kehaehitus: tuleb eelistada ratsaponide seksioonis sportlikku kehaehitust, kuiva, pikkade joontega, harmoonilist välimikku, väikeponide seksioonis on lubatav jässakam, suurema kandejõuga poni ja vastavalt robustsem kehaehitus

Jalad (vundament): oluline on jalgade ja muu kehaehituse kooskõla, korrektsed suured liigesed, keskmise pikkusega sõrgatsid, hea kujuga kabjad, korrektne (tagant vaadates sirge) jalgade seis, külje poolt vaadates sirge esijalg.

Ebasoovitavad on kore konstitutsioon või nõrk luustik, üldine arenematus, nõrk tervis, kõrgejalgsus koos lühikese kehaga.

Eksterjööriivead võivad olla aretuseks tunnustamata jätmise põhjuseks, kui need ilmselt takistavad poni võimete avaldumist, mõjutavad liikumisomadusi või neid vigu on palju.

Sellisteks vigadeks on taatsirandmesus, eetsirandmesus, pehmed sõrgatsid, muud vead jalgade seisus, pehme selg, kitsas lõuapärade vahe, jms.

2. Liikumine

Ratsaponide seksioonis on soovitatavad hoogsad, rütmilised ja maadhaaravad liigutused sammul, traavil ja galopil. Jäsemete liikumine peab olema suunatud ette ja otse. Selgelt peab väljenduma tagajalgade tõuge ja kogu liikumise elastsus. Ebasoovitatav on raskuskeskme ilmne paigutumine esiotsale. Soovitatav on randmeliigeste kõrge liikumine. Madal maadligi jalgade liikumine ei ole eeliseks, isegi kui selle tulemuseks on tagajalgade väga suur üleastumine esijalgade jälgedest. Traavis ja galopis peab õhulennufaas olema toetusfaasiga võrreldes kestvam, liikumine tasakaalus, nii et üleminekud ja suunamuutused oleksid kerged.

Liikumisomaduste hulka kuulub ka hüpe. Hüpe peab olema elastne ja võimas, tasakaalustatud nii füüsilises kui psüühilises mõttes. Peab tunda olema, et ponil on hea hüppetahe ja intelligentsi hüppe arvestamisel. Oluline on järsu tõusuga (mitte lame) hüpe, järsk äratõuge, kiire jalgade kõverdamine, hüppamine galopi rütmi oluliselt muutmata (peatusea, traavisammuta).

Väikeponide seksioonis on lubatud ka ponilik liikumine, kui see ei ole seotud nõrkusega. Väikeponidele ei ole hüppamine kohustuslik.

3. Iseloom ja temperament

Poni peab olema töötahteline, tugevate närvidega, usaldav ja sõbralik. Soovitatav on rahulik, tasakaalustatud, aga elav temperament. Poni, kes psüühiliselt ei talu pingutusi, ei sobi sportponiks. Närvilised ja ühtlasi arad ponid tuleb aretusest kõrvaldada. Eriti oluline on rahulik ja sõbralik iseloom väikeponide aretuses.

4. Tervis ja töövõime

Tugev tervis (ka psüühiline) on tingimata vajalik.

§9 Aretusprogrammi osad

Aretusprogrammi osadeks on:

- Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord;

- Põlvnemise registreerimise ja põlvnemise õigsuse kontrollimise kord;
- Ratsaponide ja väikeponide jõudlusandmete ja geneetilise väärtuse hindamistulemuste kasutamise kord;
- Eesti ratsaponide, väikeponide, komponenttõugude ponide ja hobuste ja nende aretusmaterjali aretuseks sobivaks tunnistamise kord;
- Emaslooma seemendusandmete registreerimise kord;
- Ponide märgistamise ja identifitseerimise ning selle üle arvestuse pidamise kord;
- Seemendamise koolitusprogrammid ning seemendaja tunnistuse saamise nõuded ja tunnistuse väljastamise kord.

EESTI RATSAPONIDE JA VÄIKEPONIDE TÕURAAMATUSSE KANDMISE ALUSED JA TÕURAAMATU PIDAMISE KORD

§1 Seadusandlik alus. Tõuraamatusse kandmise aluste ja tõuraamatu pidamise korra seaduslikuks aluseks on eesti ratsaponide ja väikeponide aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad seadused

§2 Üldsätted ja mõisted. Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamat on aretusprogrammile vastavate ponide ja nende aretuses kasutatud hobuste andmekogu (register), mida peetakse Jõudluskontrolli Keskuse Eestis peetavate hobusetõugude ühises elektroonilises andmebaasis.

§ 3 Tõuraamatu nimetus ja haldaja

Tõuraamatu ametlik nimetus on Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamat. Tõuraamatu haldaja on Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts.

§ 4 Tõutähised on kirjeldatud Tõuraamatu osade paragrahvis.

§ 5 Tõuraamatusse registreerimise ja kandmise nõuded ja dokumentatsioon

1. Üldiselt

Aretusprogrammi nõuetele vastavad varsad registreeritakse tõuraamatus nende põlvnemisele vastavasse sektsiooni ja neile antakse UELN number. Aretusse tunnustatud täkud ja märad kantakse tõuraamatusse pärast tunnustamist ja neile antakse tõuraamatu number. Enne tunnustamist peab neile olema tehtud geneetiline identifitseerimine.

2. Ponipidajate kohustused

Poni pidaja või omanik peab iga hobuse omandiõiguse muutumisest (ka hobuse surmast) teatama enne ülevaatusi, võistlusi või hiljemalt iga aasta lõpuks.

Poni pidaja või omanik peab täitma õigesti paaritustunnistused, sünniteated ja märakaardid. Tõuraamatu pidaja peab kindlustama tõuraamatu kõigi andmete kättesaadavuse kõigile ESHKS liikmetele ja avaldama igal aastal lühiandmed kõigi sel aastal tõuraamatusse järglasena registreeritud ponide kohta. Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamatut PRIA andmebaasis aadressil <http://www.epria.pria.ee/epria>

3. Mära- ja täkukaardid

Mära- või täku omanik peab märade kohta märakaarte vastavalt ESHKS poolt soovitatud ja välja jagatud vormidele. Lubatud on ka muud vormid, kui neis kajastuvad kõik nõutavad andmed. Nendele kaartidele kantakse paaritused, seemendused, varssumine jm. poni sugulise kasutamisega seotud andmed. Andmed peavad olema kooskõlas passiga või tõutunnistusega, tõuraamatuga, paaritus- ja seemendustunnistustega, varssade registriga.

4. Paaritustunnistus

Paaritustunnistuse täidab mära omanik või pidaja enne mära paaritamist (kunstlikku seemendamist), märkides sellele:

- Mära nime ja tõuraamatu- või registrinumbri
- Mära omaniku nime
- Soovitava täku nime

Täkuomanik või -pidaja või seemendaja kannab mära omaniku poolt täidetud paaritustunnistusele

- Täku nime ja tõuraamatu- või registrinumbri
- Paarituste (seemendamiste) kuupäevad ja tiinuse kontrollimise kuupäevad (kui neid tehti)
- Mitme täku kasutamise korral nende nimed ja tõuraamatu- või registrinumbri
- Oma allkirja

Paaritustunnistuse kaks viimast eksemplari jäävad täku pidajale, kes saadab ühe neist 30 päeva jooksul pärast seemendust ESHKS kontorisse, esimene (valge) ja teine eksemplar antakse paarituspunktist mära omanikule, kes täidab varsa sünniteate kohe pärast sündi või aborti ja saadab valge eksemplari 30 päeva jooksul ESHKS kontorisse. Interneti kasutaja saab

täita paaritustunnistuse internetis ja saata digitaalselt allkirjastatuna aadressil info@estsporthorse.ee.

5. Täku kasutamise leht

Täku kasutamise leht on soovitatav dokument, mida peavad täku omanikud või pidajad ning seemenduspunktide juhatajad. Sellele kantakse kokkuvõtlikult samad andmed, mis on määrade paaritustunnistustel. Täkkude kasutamise lehed saadetakse tõuraamatu pidajale iga aasta lõpuks.

6. Varsa sünnitunnistus ja sünni registreerimine

Mära omanik saadab pärast varsa sündi 30 päeva jooksul varsa sünnitunnistuse täidetud vormi ühe eksemplari tõuraamatupidajale. Paaritustunnistuse ja sünnitunnistuse vormid on ühel ja samal lehel isekopeerival paberil nelja eksemplarina (vt. p.4) Interneti kasutaja saab täita sünniteate internetis ja saata digitaalselt allkirjastatuna aadressil info@estsporthorse.ee.

§ 6A Tõuraamatu osad aretuseesmärkide ja põlvnemise järgi

Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamatul on järgmised alajaotused:

1. osa Ratsaponid, mille seksioonid on:

peatõuraamat (tähis ERP, numbriline tähis 222 UELN numbril lõpus), kuhu registreeritakse ponid, kelle sugupuus on vähemalt 75% mõne täisverelise, soojaverelise või sporthobuste tõu või käesoleva programmi lisas loetletud poni tõu verd ja isa on tunnustatud sugutäkk ratsaponide või sporthobuste aretuses

tõuraamat (tähis RP, numbriline tähis 022 UELN numbril lõpus), kuhu registreeritakse ponid, kelle sugupuus on vähemalt 50% mõne täisverelise, soojaverelise või sporthobuste tõu või käesoleva programmi lisas loetletud ponitõu verd

eeltõuraamat (numbriline tähis 002 UELN numbril lõpus), kuhu registreeritakse ponid, kelle sugupuus on vähemalt 25% mõne täisverelise, soojaverelise või sporthobuste tõu või käesoleva programmi lisas loetletud ponitõu verd

Peatõuraamat, tõuraamat ja eeltõuraamat moodustavad tõuraamatu põhiosa.

lisasektsioon (numbriline tähis 000 UELN numbril lõpus), kuhu registreeritakse kõik ponid, kelle mõlemad vanemad on turjakõrgusega kuni 148 cm incl., välja arvatud juhud, kui vanemad on eesti tõugu.

2. osa Väikeponid, mille sektsioonid on:

peatõuraamat (tähis EVP, numbriline tähis 333 UELN numbril lõpus), kuhu registreeritakse väikeponid, kelle sugupuus on vähemalt 75% mõne käesoleva programmi lisas loetletud ponitõu verd

tõuraamat (tähis VP, numbriline tähis 033) UELN numbril lõpus, kuhu registreeritakse väikeponid, kelle sugupuus on vähemalt 50% mõne käesoleva programmi lisas loetletud ponitõu verd

eeltõuraamat (tähis p, numbriline tähis 003 UELN numbril lõpus), kuhu registreeritakse väikeponid, kelle sugupuus on vähemalt 25 % mõne käesoleva programmi lisas loetletud ponitõu verd

Peatõuraamat, tõuraamat ja eeltõuraamat moodustavad tõuraamatu põhiosa.

lisasektsioon (numbriline tähis 000 UELN numbril lõpus), kuhu registreeritakse kõik ponid, kelle mõlemad vanemad on turjakõrgusega kuni 120 cm incl.

Kõik tõuraamatu nõuetele vastavad hobused, kelle isa kohta puuduvad tõuraamatu pidajal sünnist möödunud kuue kuu lõppedes DNA andmed, kantakse eeltõuraamatusse.

§6B Tõuraamatu osad sünni registreerimiseks ja aretusse tunnustamiseks

Varsaraamatusse registreeritakse kõik identifitseeritud varsad. Varss loetakse registreerituks, kui ta on saanud sünninumbri ja passi ning tema kohta on koostatud elektrooniline lehekülg.

Märade raamatusse kantakse kõik aretuses kasutatavad märad, kes vastavad põlvnemiselt peatõuraamatu või tõuraamatu nõuetele või on aretuskomisjoni poolt nendega võrdsustatud pärast vähemalt ühe varsa ilmale toomist. Peatõuraamatu ja tõuraamatu märad saavad kolmekohalise tõuraamatu numbril, aga see ei tähenda esialgse tõu muutmist. Teistes tõuraamatutes sünnijärgselt registreeritud märad säilitavad oma sünnijärgse tõu ja sünninumbri, väljaarvatud üleminekuperioodil 2001.- 2004.a. ümberregistreeritud ponid.

Täkkude raamatusse kantakse aretusse lubatud (tunnustatud) täkud ja neile antakse kahekohaline tõuraamatu number. Tunnustamata, aga tegelikult kasutatud täkkude kohta peetakse eraldi nimekirja, aga neile tõuraamatu numbrit ei anta. Kõigil täkkudel peab olema tehtud geneetiline ekspertiis. Otsused Varsaraamatu ja Märade raamatu kohta teeb juhatuse poolt määratud tõuraamatu pidaja, kes allkirjastab kannete nimekirja, Täkkude raamatusse kantakse juhatuse ja aretuskomisjoni otsusega.

§ 7 Sünninumber, individuaalnumber ja tõuraamatu number, nende andmise kord

Igale varsale antakse sünni registreerimisel **sünninumber**, mis koosneb Eesti rahvusvahelisest tähisest 233, ESHKS tähisest 001, kahekohalisest sünniaasta numbrist, järgnevat tähest A, mis näitab õigeaegset registreerimist, kolmekohalisest järjekorranumbrist, tõuraamatu sektsiooni tähisest. Õigeaegselt registreeritud ponidel on sünninumber identne **UELN formaadis registreerimisnumbriga (individuaalnumbriga)**.

Poni, keda ei ole varsana ESHKS poolt ega teistes tõuraamatutes registreeritud, saab tõuraamatusse kandmisel individuaalnumbri (registreerimisnumbri) ja tema sünninumber (kui see on olemas) ning kõik teadaolevad eelmised tõuraamatute numbrid säilitatakse ja kantakse tõuraamatu ning passi vastavatesse lahtritesse.

Nii sünninumber kui registreerimisnumber antakse vastavuses UELN süsteemi nõuetega. Välismaal sündinud ponidele, kel puudub algupärane registreerimisnumber UELN süsteemis ja seda ei ole võimalik saada hobuse sünni registreerinud tõuraamatult, antakse registreerimisnumber, mis algab UELN keskuse poolt teadmata päritoluga hobustele antava koodiga. Hilinemisega registreeritud ponide individuaalnumbris (registreerimisnumbris) on pärast riigi ja aretusühingu koode ning sünniaastat tähe A asemel null.

Tõuraamatu number antakse aretusse tunnustatud täkkudele ja märadele. Täkkude number koosneb tõuraamatu sektsiooni tähisest (ratsaponidel ERP, väikeponidel EVP) ning kahekohalisest järjekorranumbrist, märade number koosneb tõuraamatu tähisest ning kolmekohalisest järjekorranumbrist.

§8 Elektrooniliste märgiste kasutamine ja paigaldamine

Elektroonilise märgisena kasutatakse elektroonilist transpondrit, mis implanteeritakse poni esmakordsel identifitseerimisel. Enne transpondri implanteerimist peab kontrollima, et ponile

ei ole eelnevalt juba implanteeritud transpondrit. Transponder implanteeritakse parenteraalselt aseptilistes tingimustes hobuse kukla ja turja vahelisele kaela keskel asuvale turjaväädi alale.

§ 9 Geneetilise ekspertiisi läbiviimise kord.

Aretusse tunnustamiseks peab tükule olema tehtud geneetiline identifitseerimine Kahtluse korral põlvnemisandmete õigsuses määratakse õiged vanemad DNA testi alusel. Igal aastal tõuraamatusse kantud hobustest tehakse 1%-le DNA test. DNA testi tegemine on poni omaniku kohustus ja tal on õigus valida labor, kus see tehakse, aga ta peab kindlustama, et andmed laekuvad ESHKS kontoris. Erandina valib ESHKS 1% kohustuslike DNA testide ponid ja tasub kulud. Geneetilise ekspertiisi tulemusena hobuse põlvnemisandmete ebaõigeks osutumise korral kannab proovi võtmise ja tehtud ekspertiisi kulud hobuse omanik.

§10 Tõuraamatusse kantakse järgmised andmed:

- omaniku nimi ja aadress
- omanike muutumised
- sünnikoht ja/ või kasvataja nimi (mära omanik varsa sünnihetkel)
- poni nimi, sünni kuupäev, sugu, värvus, märgised
- sünninumber
- registreerimisnumber (individuaalnumber) UELN formaadis
- kirjeldus, joonis ja mikrokiibi number (kleebis kantakse identifitseerimislehele)
- vanemad, nende sünniaasta, värvus ja number
- eellaste kolm põlvkonda
- kõik järglased
- kõik otsused ja järeldused aretusväärtuse kohta (incl. tõuraamatu number)
- identifitseerimised DNA testi alusel
- DNA analüüsi tulemused (sh kaheldava põlvnemisega ponid)
- surma või Eestist välja müümise kuupäev
- mära paaritamise/seemendamise kuupäev (kui on teada)
- ülevaatustel saadud hinded
- võimete testide tulemused
- võistlustulemused (ERL võistlustelt lingina ERL koduleheküljelt, muud võistlused
- valikuliselt vähemalt üks võistlus poni kohta).

§11 Paarituse ja sünni, omaniku vahetuse ja poni surma registreerimise kord

Paaritused (seemendused) registreeritakse täkkude osas täkupidaja poolt ja saadetakse iga täku kohta eraldi tõuraamatu pidajale aasta lõpuks Täku kasutamise lehega. Samuti kannab täkupidaja paarituse (seemenduse)andmed paaritustunnistusele, mille ühe eksemplari säilitab, ühe saadab 30 päeva jooksul tõuraamatu pidajale ja kaks eksemplari, nende hulgas ka esimese (valge) annab mära omanikule.

Tõuraamatusse registreeritakse paaritused (seemendused) paaritustunnistuste alusel. Varsa sünni registreerib mära pidaja ja teatab sellest 30 päeva jooksul tõuraamatu pidajale sünniteate ja paaritustunnistuse 1. eksemplari saatmisega. Omaniku vahetus või poni surm registreeritakse tõuraamatu pidaja poolt omaniku vastava kirjaliku teate saamisel. Omaniku vahetust peab tõestama lepingu ära kirjaga, kus on mõlema osapoole isikuandmed ja allkirjad. Lepingut võib asendada maksukorralduse ära kiri või välisriigi omandiõiguse vahetust tõendav dokument. Omanik on kohustatud neist sündmustest teatama 30 päeva jooksul. Poni surma puhul on omanik kohustatud tagastama hobuse passi 30 päeva jooksul.

§12 Nime paneku kriteeriumid

Nime paneb ponile omanik ja teatab sellest tõuraamatu pidajale hiljemalt tõuraamatusse kandmisel (passi taotlemisel). Nimi peab algama isa nime algustähega. Tõuraamatu pidajal on õigus nõuda, et nimi oleks õigekirjaliselt korrektne ja ei oleks esinenud ERP/EVP tõuraamatus viimased 5 aastat. Täkkudele ei tohi panna nimesid, mis on juba antud Eestis asuvatele täkkudele või täkkudele, kelle järglasi on Eestis käsutusel aretuses või spordis. Ainult täisvennad võivad kanda sama nime, millele on lisatud järjekorranumbrina rooma number. Nime ees või järel võib olla kasvatajat tähistav sõna või täht. Nime muutmine peab olema tasuline ja kõigis dokumentides peab esialgne nimi olema sisse kantud uue nime järel sulgudes.

§13 Pass

Ponide passe annab välja tõuraamatupidaja vastavalt Euroopa Liidu komisjoni määrusele 2015/262/EL Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi aretusprogrammis esitatud tingimustele. Passe antakse välja ponidele, kes on registreeritud ükskõik millisesse Eesti Ratsaponide ja Väikeponide Tõuraamatu sektsiooni. Passi saadab tõuraamatu pidaja varsa omanikule pärast poni identifitseerimist ja andmebaasi kandmist.

Varsa identifitseerimine peab toimuma hiljemalt 6 kuud pärast sündi, ja enne võõrutamist. Täiskasvanud ponil peab identifitseerimiseks olema Eestis või välisriigis välja antud tõutunnistus või mingi muu põlvnemist tõendav dokument. Kui dokumendid puuduvad, võidakse pass väljastada suuliste andmete põhjal, märkides passi põlvnemisandmete puudumise. Sellisel juhul kannab pass vastavat märkust. Passi kadumisel poni identifitseeritakse uuesti ja väljastatakse duplikaat omaniku avalduse alusel. Euroopa Ühenduses sünnijärgselt registreeritud passideta hobustele passe ei anta ja omanik peab selliste hobuste passid taotlema sünnijärgse dokumendi väljastanud organisatsioonilt. Kui seda pole võimalik teha, võib hobune saada passi UELN keskuse poolt teadmata päritoluga hobustele tunnustatud koodiga ja tõunimetusega „ei kuulu tõuraamatusse“. Väljastpoolt Euroopa Ühendust imporditud hobustele, kellel puudub EÜ nõuetele vastav pass, väljastatakse pass vastavalt Euroopa Liidu komisjoni määrusele 2015/262/EL, kusjuures puuduva UELN numbriga korral kasutatakse UELN keskuse poolt teadmata päritoluga hobuste jaoks tunnustatud koodi ja tõug registreeritakse vastavalt algdokumendile.

§14 Andmete säilitamine ja vastutus

Tõuraamatu algdokumente (avaldused, paaritustunnistused ja sünniteated, identifitseerimislehed) säilitatakse ESHKS poolt 35 aastat.

Tõuraamatut ja selle aluseks olevat andmebaasi säilitatakse elektroonilisel kujul Jõudluskontrolli Keskuses. Algdokumentide säilitamise eest vastutab ESHKS juhatusesimees.

Sündmus	Dokument	Esitaja	Tähtaeg
Seemendus/paaritus	Paaritustunnistus	Täku pidaja/mära omanik	30 p. jooksul
Varsa sünd	Sünniteade	Mära omanik	30 p. sünnist
Seemendused/paaritused	Täku kasutamise leht	Täku omanik/paarituspunkti juhataja	Aasta lõpuks
Omaniku muutus	Pass ja kirjalik teade	Hobuse pidaja	30 p. jooksul
Olulised sündmused	Pass	Hobuse pidaja	30 p. jooksul
Hobuse surm	Pass tagastada	Hobuse pidaja	30 p. jooksul

PÕLVNEMISE REGISTREERIMISE JA PÕLVNEMISE ÕIGSUSE KONTROLLIMISE KORD

1. **Põlvnemise registreerimise seaduslikuks aluseks** on Põllumajandusloomade aretuse seadus ja käesolev Aretusprogramm.
2. **Põlvnemisandmed** on poni eellaste andmed neljas põlvkonnas – nimi, sünniaeg, tõuraamat, kõik ponile antud registreerimis- ja tõuraamatu numbrid, värvus ja muud teadaolevad andmed. Põlvnemisandmed registreeritakse tõuraamatu pidaja poolt elektroonilises andmebaasis ja kantakse ponidepassidesse.
3. Kahtluse korral põlvnemise õigsuses tehakse **geneetiline ekspertiis**. Teistest tõuraamatutest võetud eellased registreeritakse nende põlvnemisdokumentide või tõuraamatute kannete alusel.
4. **Importponide** omanikud on kohustatud esitama korrektsed põlvnemisandmed imporditud hobuse kohta (see kehtib ka hobuse liikumisel EÜ piirides)
5. Tõuraamatu alajaotused (vt. Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamatusse kandmise alused ja tõuraamatu pidamise kord) peavad kindlustama väärtuslikuma põlvnemisega ponide selge eristamise vähem väärtusliku põlvnemisega ponidest.
6. **Aretusse komponentidena lubatud tõugude ja tõuraamatute nimekiri** on Aretusprogrammi lisa.
7. Põlvnemisandmed **säilitatakse** koos poni muude andmetega 35 aastat.
8. Omanikud vastutavad nende poolt esitatud **andmete õigsuse** eest, tõuraamatu pidaja vastutab **põlvnemisandmete õigsuse kontrolli ja uute tõuraamatu kannete õigsuse eest**.

RATSAPONIDE JA VÄIKEPONIDE JÕUDLUSANDMETE JA GENEETILISE VÄÄRTUSE HINDAMISTULEMUSTE KASUTAMISE KORD

§1. Seadusandlik alus

Ratsaponide ja väikeponide jõudluskontrolli viiakse läbi vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seadusele, Loomakaitse seadusele, Eesti ratsaponide ja väikeponide aretusprogrammile, Rahvusvahelise Ratsaspordi Föderatsiooni (FEI) määrustikule ja FEI hobuse heaolu kindlustamise eeskirjale (Code of Conduct)

§2 Mõisted

Jõudlusandmed on

- Ratsaspordivõistluste tulemused
- Hindamistulemused noorhobuste ülevaatustel või eraldi ponide ülevaatustel
- Hindamistulemused muudel katsetustel (võõrratsaniku test)
- Aretusmärade hindamistulemused kodustel ülevaatustel

Jõudlusandmetena arvestatakse kõigi teadaolevate võistluste, ülevaatuste ja katsete tulemusi.

§3 Looma geneetilise väärtuse hindamise meetodika

Ratsaponide ja väikeponide geneetilist väärtust hinnatakse poni enda, tema eellaste, järglaste ja külgsgulaste jõudluskontrolli tulemuste võrdlemise teel Eesti ratsaspordis kasutusel olevate hobuste keskmise tasemega.

§4 Aretustunnused ja geneetilise väärtuse hindamise periood

Aretustunnused on jõudluskontrolli andmed ja põlvnemisandmed neljas põlvkonnas. Geneetilise väärtuse hindamise periood on ajavahemik esimestest jõudluskontrolli tulemustest kuni täku külmutatud sperma lõppemiseni.

§5 Geneetilise väärtuse hindamise tulemuste avaldamise kord

Tunnustatud täkkude nimekiri ja kõik jõudluskontrolli andmed avaldatakse internetis koduleheküljel www.estsporthorse.ee ja ESHKS aastaraamatus.

§6 Käesoleva korra täitmise eest vastutab ESHKS juhatus

**EESTI RATSAPONIDE, VÄIKEPONIDE, KOMPONENTTÕUGUDE PONIDE JA
HOBUSTE JA NENDE ARETUSMATERJALI ARETUSEKS SOBIVAKS
TUNNISTAMISE KORD**

§1 Üldiselt

- 1. Käesoleva korra seadusandlikuks aluseks** on Aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad seadused
- 2. Mõisted.** Eesti ratsaponid ja väikeponid on tõuraamatusse sünnijärgselt kantud ponid, komponenttõugude nimekiri on Aretusprogrammi lisas. Aretusmaterjal on sperma, munarakud, embrüod. Käesolev kord reguleerib täkkude ja märade tunnistamist aretuseks sobivaks farmiväliseks paarituseks ja sperma, munarakkude ning embrüote kasutamist kooskõlas ratsaponide ja väikeponide tõuraamatu karakteristikutega (nõuetega).
- 3. Aretuseks sobivaks tunnistamise valikutunnusteks** on põlvnemine, välimik, liikumisomadused, jõudluskontrolli tulemused ja järglaste jõudluskontrolli tulemused. Varssade registreerimine eesti ratsaponide tõuraamatusse ja aretusponide tõuraamatusse kandmine toimub kahe kriteeriumi alusel: vanemate kuulumine ponitõugudesse või ükskõik millisest tõust hobuse enda turjakõrgus. Suurema turjakõrgusega kui 148 cm võib hobuse kanda ratsaponide tõuraamatusse sugutäkuna, kui teda tunnustatakse aretusse ponidena registreeritud järglaste järgi.
- 4. Aretuseks tunnustatud täkk** kantakse tõuraamatusse vastavalt Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamatusse kandmise alustele ja tõuraamatu pidamise korrale.
- 5. Aretusotsuste avaldamine.** Täkkude tunnustamise otsused, ülevaatuste ja sugutäkkude kandidaatide katsete tulemused, märade aretusse tunnustamise otsused ja muud aretuse kohta käivad andmed ning otsused avaldatakse ESHKS infolehtedes, aastaraamatutes ja internetis koduleheküljel www.estsporthorse.ee.
- 6. Aretuskomisjoni** suuruse ja liikmed määrab ESHKS juhatus, aretuskomisjoni otsused on soovitus juhatusel, kes teeb lõpliku otsuse.
- 7. Aretusotsused** tehakse reeglina enne paaritushooaja algust, kuid vajaduse korral võib uute importtäkkude tunnustamise otsuse teha kohe pärast nende jõudluskontrolli tulemuste selgumist.
- 8. Sügavkülmutatud aretusmaterjali** kasutatakse tunnustatud seemenduspunktides ja need vastutavad veterinaarse seadusandluse kohaselt aretusmaterjali õigsuse ja nende DNA andmete olemasolu eest.

§2 Täku aretuseks sobivaks tunnustamine

1. Täku aretuseks sobivaks tunnustamine toimub tõuraamatu (aretusühingu) aretuskomisjoni poolt, lähtudes loetletud valikutunnustest. Aretuskomisjon teeb otsuse oma koosolekul, kui on küllaldaselt andmeid poni aretusväärtuse kohta.. Otsus tehakse lihthäälteenamusega, hääle võrdse jagunemise korral otsustab komisjoni esimehe hää. Aretuskomisjon moodustatakse juhatuse poolt ja selle esimeheks on juhatuse esimees. Aretuskomisjoni otsused peavad saama juhatuse kinnituse ja aretuskomisjon saab teha otsuse ainult siis, kui koosolekul viibinud juhatuse liikmete enamus on otsuse poolt.
2. Ettepaneku täku tunnustamiseks võivad teha täku omanik, täku järglaste omanikud, aretuskomisjoni liikmed.
3. Täkk peab aretuseks sobivaks tunnustamiseks olema vähemalt 3 a. vana ja läbinud vähemalt ühe ülevaatus aretusprogrammis nõutava tulemusega või omama muid jõudlusnäitajaid või järglaste jõudlusnäitajaid vastavalt aretusprogrammile. ERP ja EVP tõuraamat tunnustab kõiki maailma sporthobuste tõugudes (WBFSH liikmed, täisverelised tõud, Ida-Euroopa riiklikud tõuraamatud) sugutäkkudeks tunnustatud täkke ja kõigis rahvusvahelistes ponitõugudes tunnustatud täkke.
4. **Tunnustamise kriteeriumid.** Eestis sündinud või imporditud täku esmakordseks tunnustamiseks peab omanik esitama 2-3-a. täku 2-3-a. hobuste ülevaatusel. Ülevaatusel ei tohi täkk saada ühtegi hinnet alla 6,5 p. ja keskmine hinne peab olema vähemalt 7,6 p.. Ülevaatuste tulemuste, põlvnemise ja veterinaarse ülevaatusel alusel teeb aretuskomisjon tunnustamise või mittetunnustamise otsuse. Kuni 4-a. saamiseni võib tunnustamisest keeldumise korral esitada poni teistkordselt korduva ülevaatusel ja tunnustamisele. Neljaaastased ja vanemad ratsaponid võivad tunnustuse saada sugutäku kandidaatide katsete alusel vastavalt Sugutäkkude katsete juhendile või enda ja oma järglaste võistlustulemuste alusel. Täkk, keda tunnustatakse võistlustulemuste põhjal, peavad tunnustamiseks läbi tegema ülevaatusel hindamiskomisjoni ees ja veterinaarse ülevaatusel.
5. **Tunnustamise pikendamine.** Kaheaastasele täkkule antakse tunnustus üheks aastaks. Tunnustuse säilitamiseks peavad nad läbima uuesti ülevaatusel 3-a. noorhobuste või ponide ülevaatusel keskmise hindega vähemalt 7,6 p. p.. ja ühegi hindeta alla 6,5 p. Edasiseks tunnustuse säilitamiseks peab täkk pääsema mõnesse Eesti Ratsaspordi Liidu edetabelisse ponide või sporthobuste arvestuses. Vanemate täkkude tunnustamise aluseks võib olla tema kuulumine Eestis sündinud ponide edetabelisse või 3 tema järglaste kuulumine sellisesse edetabelisse. Väikeponide tunnustamiseks ei ole võistlustulemused vajalikud ja neile võidakse aretuskomisjoni otsusega korraldada ülevaatusi vanusele

vaatamata ja anda tunnustus hindamiskomisjoni hinnete põhjal. Tunnustatud täku kohta peavad olema esitatud geneetilise analüüsi andmed.

6. **Välismaal ratsaponide või väikeponide sugutäkkudena tunnustatud täkud** loetakse tunnustatuks eraldi otsust tegemata. Selliste täkkude importsperma kasutamisel loetakse järglased peatõuraamatu ponideks. Importsperma peab olema märgistatud ja pärinema tunnustatud laborist
7. Täku järelhindamine võidakse teha ükskõik millal täku eluajal või pärast seda, kui on selgunud, et täku enda jõudlusomadused või ta järglaste jõudlusomadused õigustavad tema kandmist tõuraamatusse aretusloomana. Järelhindamisel peavad nõuded täkule olema tunduvalt kõrgemad kui tavalises korras noore täku hindamisel. Sellise täku kõik järglased loetakse tagantjärgi sellesse tõuraamatu klassi, kuhu nad isa uue staatuse järgi kuuluvad.
8. Aretuskomisjonil on õigus mõne üksiku valikutunnuse järgi tunnistada aretusse sobivaks täkke, kes on selle tunnuse (eriti võistlustulemuste) järgi erakordsed, kuid muude valikutunnuste osas ei vasta täielikult nõuetele.
9. Aretuskomisjonil on õigus muuta enda või komisjoni eelmiste koosseisude otsuseid, kui ilmneb täku sobimatus aretusse üldse või talle antud klassi.

Aretuskomisjoni tunnustusotsused kehtivad ainult geneetiliselt identifitseeritud hobustele.

§3 Mära aretuseks sobivaks tunnistamine

1. Mära peab aretuseks sobivaks tunnistamiseks olema vähemalt 3 a. vana ja toonud vähemalt ühe varsa. Tõuraamatusse kandmine aretusloomana toimub üldreeglina esimese varsa sünniaastal.
2. **Peatõuraamatusse** kandmiseks peab mära tooma vähemalt ühe varsa tunnustatud täkuga, **tõuraamatusse** kandmiseks tunnustatud tõust täkuga. **Eeltõuraamatusse** kantakse kõik vereliselt aretusprogrammile vastavad märad. Mära kantakse sellesse tõuraamatu sektsiooni, kuhu ta on sünnijärgselt registreeritud
3. **Teistes tõuraamatutes sünnijärgselt registreeritud märadest** kantakse ponitõugudes või eesti hobuste tõuraamatus registreeritud või ponikasvu märad sõltumata tõust peatõuraamatusse või tõuraamatusse vastavalt verelisusele lubatud tõugude nimekirja järgi (peatõuraamatusse 75% tõupuhtusega, tõuraamatusse 50% tõupuhtusega), teiste tõuraamatute märad ja ristanmärad selliste tõugudega eeltõuraamatusse. Kui mära on andnud 2 järglast tunnustatud täkkudega, võidakse ta viia kõrgemasse sektsiooni.

4.

EMASLOOMA SEEMENDUSANDMETE REGISTREERIMISE KORD

1. Käesoleva korra **seadusandlikuks aluseks** on Aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad seadused
2. Lubatud on kõik paaritus- ja seemendusviisid: **naturaalne paaritus, kunstlik seemendus värske spermaga, jahutatud spermaga, külmutatud spermaga, embrüosiirdamine**. Seemendaja kvalifikatsioon peab vastama seadusandlusele
3. Mära seemenduse kuupäevad ja kasutatud täku nimi kantakse paaritustunnistusele täkupidaja või seemenduspunkti juhataja poolt. Mära omanik kannab samad andmed märakaardile või muule registreerimisvormile. Täiendavalt kannab täkuomanik või seemenduspunkti juhataja kõik täku kasutamise andmed pärast paaritushooaja lõppu täku paarituste lehele, mis on soovitatav dokument. Seemendused registreeritakse elektroonilises andmebaasis tõuraamatu pidaja poolt.
4. Tõuraamatu pidaja saab seemendusandmed paaritustunnistusega ja täku kasutamise lehega ja säilitab esitatud andmed paberkandjal ja elektroonilises andmebaasis 35 a. jooksul. Igal aastal tehakse 1% sündinud varssade kohta geneetiline ekspertiis.
5. Mära tiinestamisel kunstliku seemendusega peab seemendaja elektrooniliselt või paberkandjal arvestust emasloomade seemendamise kohta. Arvestuses peavad kajastuma järgmised andmed: seemenduse järjekorra number; seemendamise aeg; loomapidaja/mära omaniku nimi; isas- ja emaslooma nimi, nende registreerimisnumber ja tõuraamatunumber. Seemendaja peab eelpoolnimetatud andmed edastama aretusühingule sagedusega üks kord aastas.
6. Aretusmaterjali varunud isik peab pidama arvestust elektrooniliselt või paberkandjal varutud aretusmaterjali kasutamise kohta, arvestuses peavad kajastuma märgistuse kohustuslikud andmed, aretusmaterjali turustamise aeg ja aretusmaterjali saaja nimi, nimetatud andmeid tuleb säilitada turustamisest arvates 10 aastat.
7. Täkult kogutud sperma omanikuks loeb tõuraamatu pidaja täku omanikku sperma kogumise ajal, kui täkuomanik pole lepingu alusel sperma omanikuks nimetanud mõnda teist füüsilist või juriidilist isikut. Lepingu ära kiri peab olema edastatud tõuraamatu pidajale. Täku omaniku muutumisel jääb sperma omanik muutumatuks, kui täku ostu-müügilepingus ei ole sätestatud teisiti.

PONIDE MÄRGISTAMISE JA IDENTIFITSEERIMISE NING SELLE ÜLE ARVESTUSE PIDAMISE KORD

1. Käesoleva korra **seadusandlikuks aluseks** on Aretusprogramm ja selle programmi aluseks olevad seadused.
2. Varsad, kelle sünnid on registreeritud vastavalt Eesti ratsaponide ja väikeponide tõuraamatusse kandmise aluste ja tõuraamatu pidamise korra § 5 p.6, vaatab üle veterinaararst ja täidab seejuures identifitseerimislehel värvuse ja märgiste kirjelduse ning passi joonisdiagrammi lehe. **Identifitseerimislehele** kantakse identifitseeritava ponini nimi, sünniaeg, värvus, sugu, vanemate nimed, kirjeldus ja joonis, kasvataja nimi, sünnikoht, kasvataja allkiri, identifitseerija nimi ja allkiri. Parandusi värvuse ja märgiste kirjeldusse võib teha ainult tõuraamatu pidaja või tema poolt volitatud isik.
3. Identifitseerimisandmed kantakse tõuraamatu pidaja poolt elektroonilisse andmebaasi. Identifitseerimine peab toimuma koos kiibistamisega. Kui mingil põhjusel ei õnnestu kiipi panna koos identifitseerimisega, peab veterinaararst vormistama kirjaliku tõendi kiibistamise aja ja koha kohta. Identifitseeriv veterinaararst on kohustatud kontrollima kiibi olemasolu või puudumist enne kiibi panemist, saatma identifitseerimislehe ja passi joonise koos kiipide kleebistega ja vähemalt ühe varukleebise 30 päeva jooksul tõuraamatu pidajale.
4. Identifitseerimine peab toimuma nii, et hiljemalt 6 kuu jooksul varsa sünnist on seda tõestavad dokumendid tõuraamatu pidaja käes. Tõuraamatu pidaja on kohustatud registreerima varsa andmed 6 kuu jooksul varsa sünnist ja valmistama passi väljatrükina andmebaasist. Omanikule saadetakse pass pärast arve tasumist. Veterinaararstid peavad esitama identifitseerimisdokumendid vähemalt 3 päeva enne 6 kuu möödumist varsa sünnist. Kiibistamine peab toimuma koos joonise tegemisega või enne seda

SEEMENDAMISE KOOLITUSPROGRAMMID NING SEEMENDAJA TUNNISTUSE SAAMISE NÕUDED JA TUNNISTUSE VÄLJASTAMISE KORD

Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts ei tegele seemendajate koolitamisega ja kasutab tunnustatud veterinaararstide teenuseid.

Hobuste seemendamise tegevaid veterinaararste teavitatakse Põllumajandusloomade aretusseaduse nõuetest kunstliku seemendamise ja selle arvestuse ning aruandluse kohta ja neile antakse välja tunnistused, et nad on Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi poolt tunnustatud seemendajad. Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts teeb vajaduse ja võimaluse korral koostööd Eesti Maaülikooliga hobuste seemendamise alase täiendkoolituse korraldamiseks.

Seemendaja peab elektrooniliselt või paber kandjal arvestust emasloomade seemendamise kohta.

Arvestuses peavad kajastuma järgmised andmed:

- seemenduse järjekorra number
- seemendamise aeg
- loomapidaja/mära omaniku nimi
- isas- ja emaslooma nimi, nende registreerimisnumber ja tõuraamatunumber.

Eelpoololevad andmed peab seemendaja edastama aretusühingule peale seemendust järgmisel kuul.

EESTI RATSAPONIDE ARETUSES KOMPONENTTÕUGUDENA LUBATUD TÕUD JA TÕURAAMATUD

Lubatud on kõik eesti sporthobuste aretuses lubatud tõud, kõik rahvusvahelised ponitõud ja kõik ponikasvu hobused. Vähemalt üks vanematest peab olema ponikasvu (kuni 148 cm) või mõnda rahvusvaheliselt või mõnes Euroopa Ühenduse riigis tunnustatud ponitõugu.

Soovitav on kasutada ratsaponisid alljärgnevatest tõugudest ja tõuraamatutest:

1. Connemara
2. New foresti
3. Welsh
4. Saksa ratsaponi
5. Prantsuse ratsaponi
6. Hollandi ratsaponi

Soovitav on kasutada väikeponisid alljärgnevatest tõugudest ja tõuraamatutest:

1. Shetlandi
2. Welsh

Eesti tõugu hobuseid on lubatud kasutada ainult määradena, välja arvatud eesti hobusena registreeritud ristandid, kelles on vähemalt 50% mõne sporthobuse või ponitõu verd. Erandina võidakse kasutada täkkudena 25% võõrveresusega eesti hobuseid, kui järglane saadakse vähemalt 50% mõne sporthobuse või ponitõu veresusega.

DOKUMENTIDE NÄIDISED

Ponide registreerimine toimub samade Paaritustunnistuse, Sünniteate ja Identifitseerimislehe vormide järgi nagu eesti sporthobuste registreerimisel.

EESTI RATSAPONIDE JA VÄIKEPONIDE JÕUDLUSKONTROLL.

JÕUDLUSKONTROLLI LÄBIVIIMINE

Jõudluskontrolli läbiviimine toimub ratsaponide või sporthobuste ülevaatustel ja ratsaspordivõistlustel vastavalt Sporthobuste ülevaatuste juhendile, Sugutäkkude kandidaatide katsete juhendile ja Eesti Ratsaspordi Liidu poolt kehtestatud võistlusmäärustikele. Sporthobuste ülevaatustel ja Sugutäkkude kandidaatide katsetel vähendatakse takistuste kõrgusi ja vahesid vastavalt poni esitaja soovile. Väikeponide ülevaatustel ei ole hüppamine kohustuslik.

RATSAPONIDE ÜLEVAATUSTE JUHEND

Eesmärk. Sporthobuste ülevaatuste eesmärk on 2- 3- aastaste **noorponide ennustatava aretusväärtuse** määramine ja nende noorhobuste **vanemate** ning ka kaugemate **eellaste tegeliku aretusväärtuse** järk- järgult usaldusväärsem kindlakstegemine. Kuna peamiseks meetodiks on ülevaatustel **hindamine**, seega **võrdlemine**, on tulemused seda usaldatavamad, mida täielikumalt on ülevaatused läbinud **kõik** sporthobuse aretussuunas sündinud ponid ja mida suurema arvu ponide kohta on säilinud võrreldavaid tulemusi.

Osavõtt. Piirkondlikest ülevaatusetest on osa võtma oodatud kõik hobusekasvatajad võimalikult kõigi 2- 3- aastaste sportliku suuna ponide **sõltumata tõust või sünnimaast**. Ponide esitamine on tasuta. Ratsaponisid esitatakse samadel ülevaatusel sporthobustega või eraldi ponide ülevaatusel.

Ülevaatused on eelkõige järelkasvu ülevaatused, seetõttu tuleks esitada ka ruunad, et õigemini hinnata nende vanemaid. Hinnatakse eraldi takke, eraldi märasid ja eraldi ruunasid. **Hinnatakse ka aretusmärasid, kes on viimase 3 aasta jooksul vähemalt korra varssunud, eriti märasid koos varsaga.**

Koht ja aeg. Piirkondlike ülevaatusete aeg ja koht määratakse tegevteenistuse poolt poniomanike ja ülevaatusete korraldajate avalduste põhjal vähemalt 10 päeva enne vastava

ülevaatusel toimumist. Iga hobuseomanik võib valida, kus ta oma ponisid näidata tahab. Lubatud on ka ühe poni esitamine mitmel ülevaatusel.

Erandkorras võib komisjon õhtupoolikul üle vaadata ülevaatusete tehnilistel põhjustel toomata ponid ümbruskonna tallides omanike soovil. **Tallide omanikud võivad taotleda piirkondlikku ülevaatuset oma tallis või ponide ülevaatuset erandkorras.** Lõppülevaatusetele kutsutakse aretuskomisjoni otsuse alusel. Lõppülevaatusete aja ja koha otsustab juhatus enne piirkondlike ülevaatusete algust.

Hindamine. Kõikide ülevaatusete hindamiskomisjon koosneb alalise hindamiskomisjoni liikmetest. Piirkondlikul ülevaatusel on hindajaiks vähemalt 2 komisjoni liiget. Alalise hindamiskomisjoni koosseisu määrab juhatus. ESHKS juhatus võib vajaduse korral hindama kutsuda ka asjatundjaid, kes ei ole alalise hindamiskomisjoni liikmed.

Hindamine toimub 10- palli süsteemis, hinnatakse järgmisi tunnuseid: tüüp (vastavus tüübile), pea ja keha, jalad, samm, traav, hüpe (koos galopiga), üldmulje. Kõigile hobustele tehakse piirkondlikel ülevaatusel veterinaarne ülevaatus.

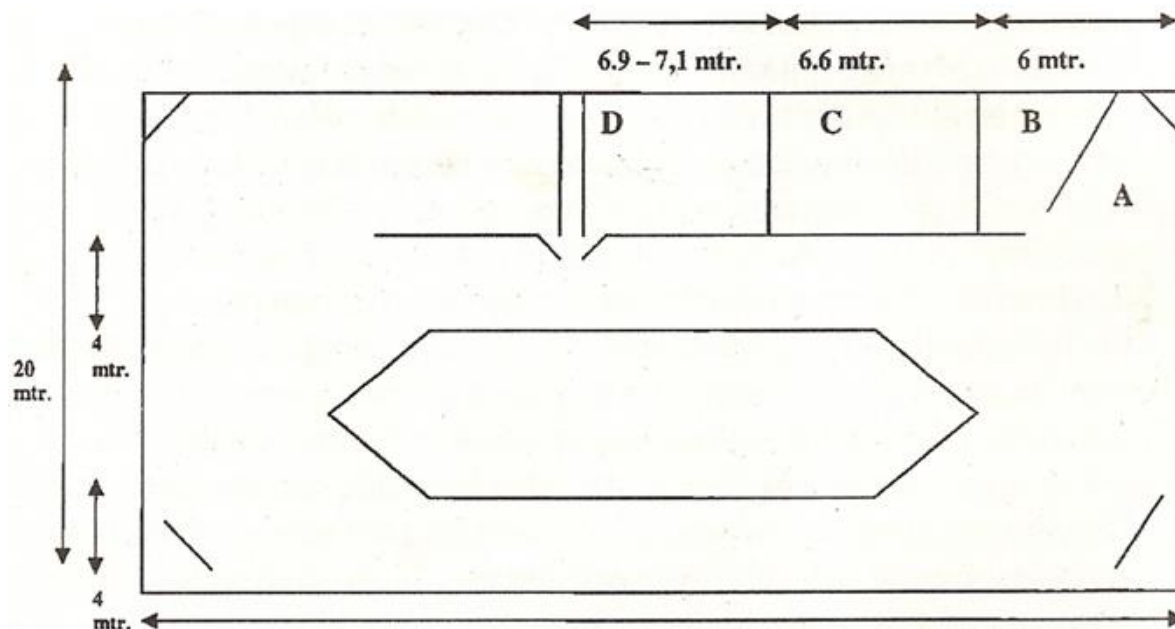
Esitamise kord. Osavõtjaid palutakse teha eelülesandmine hiljemalt 5 päeva enne piirkondlikku ülevaatuset aadressil Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts, Niitvälja, 76624 Keila vald, Harjumaa või faksile 6716033 või e-mail info@estsporthorse.ee , et oleks võimalik ette valmistada protokollid.

Kõigil esitatavatel hobustel peavad olema kaasas passid. Kõigil piirkondlikel ülevaatusel on ajakava järgmine:

- Kell 11 veterinaarne ülevaatus (võib jätkuda paralleelselt vabahüpetega)
- Kell 12 vabahüpped ja vabaliikumine (peamine traavi, galopi ja hüppe hindamine)

Komisjoni igakordsel otsusel toimub enne või pärast vabahüppeid esitamine käekõrval paigal seistes ja kõval pinnasel ca 20 m sirgel sammus ja traavil (hinnatakse välimikku ja jäsemete seisu korrektsust, kontrollitakse käigu puhtust ja jalgade tervist. Esitamise lõpuks kõigi ühe vanus- ja soorühma hobuste üheaegne esitamine ringil (soovitav). Ajakava võib kohapealsete korraldajate soovil muuta.

Vabahüpete skeem. Maneeži pikkus on soovitatavalt 40 m (kindlasti mitte pikem), laius 20m, takistuste paigutus on kohustuslik: nurgas maaslamav latt, järgnevad kaks püstitakistust ja viimasena okser.

Kõrgema hinde kui 7p. saamiseks peab viimane takistus olema 2- a. ponidele vähemalt okser 90x70 cm ja 3-a. ponidele vähemalt 100x80cm. Takistuste vahesid vähendatakse vastavalt ponide koosseisule ja kohapealsetele tingimustele, kui omanikud seda soovivad.

SUGUTÄKKUDE KANDIDAATIDE KATSETE JUHEND

1. 1 . **Eesti ratsaponide tõuraamatu tunnustatud sugutäkuks võivad kandideerida** 3-7 a. ponid katsete tulemuste alusel, vanemad ponid võivad tunnustamise saada ainult oma võistlustulemuste või järglaste võistluste ja ülevaatuste tulemuste alusel.
2. **Teistes riikides sugutäkuks tunnustatud täkkud** saavad tunnustuse ilma katsete ja muude nõueteta.
3. **Katsetel on kavas:**
 - veterinaarne ülevaatus
 - eksterjöõri hindamine käekõrval paigal ja sammul
 - liikumise hindamine oma ratsaniku all (harjutused kohtuniku käskluste järgi)
 - liikumise hindamine võõrratsaniku all (hindavad ratsanik ja kohtunikud)
 - parkuur oma ratsaniku all 6 takistusest alljärgnevalt: tõusev takistus, püsttakistus, okser, okser, süsteem püsttakistustest, tõusev takistus maks. laiusega. Takistuste kõrgused/ laiused (okser / tõusev kolmik) vastavalt hobuse vanusele : 3-a. 60cm/80cm/100cm, 4-a. 80/100/120, 5-a. 90/110/130, 6-a. 100/120/140, 7-a. 110/130/150
 - parkuur võõrratsaniku all samadel kõrgustel
4. Omanikul on õigus loobuda esitamisest oma ratsaniku all. Sel juhul lähevad arvesse ainult võõrratsanike all näidatud tulemused.
5. Omanikul on õigus vähendada oma poni jaoks takistuste mõõtmeid kuni 10 cm. Kohtunikud peavad sellisel juhul hindama oma äranägemise järgi rangemalt.
6. **Sugutäkuks tunnustatakse täkk**, kes
 - ei oma olulisi pärilikke vigu;
 - saab eksterjöõri hindamisel (hinded tüüp, pea-kael-kere, jalad, samm, traav) keskmiselt vähemalt 7,4 p. ja mitte ühtegi hinnet alla 6 (traavi hinnatakse võõrratsanike all)
 - saab liikumise hindamisel ratsaniku all keskmiseks vähemalt 7 p. (kohtunike ühine hinne oma ratsaniku soorituse kohta + võõrratsaniku soorituse kohta + koolisõidu võõrratsaniku hinne + takistussõidu võõrratsaniku hinne, summa jagatakse neljaga).
 - Kui liikumise hinne on keskmiselt 8,5, ei ole parkuuri läbimine kohustuslik ja täkk võib saada tunnustuse koolisõidu täkuna.

- saab parkuuride läbimisel keskmiseks hindeks vähemalt 7 p. (kohtunike ühine hinne oma ratsaniku soorituse kohta + võõrratsaniku soorituse kohta + takistussõidu võõrratsaniku hinne).
- Kui parkuuride keskmine hinne on 8,5 või rohkem, võib liikumise hinne olla
- vähemalt 6, ja täkk saab tunnustuse.

Kohtunike ja võõrratsanike ühine koosolek toimub kohe pärast katsete lõppu. Tulemused teatatakse infolehes ja interneti koduleheküljel, võimaluse korral ka katsete paigas ca 60 min. pärast katsete lõppu.

ARETUSLOOMA PÕLVNEMIS- JA JÕUDLUSANDMETE KOGUMISE, NENDE ÕIGSUSE KONTROLLIMISE, TÖÖTLEMISE JA SÄILITAMISE KORD

§1 Seadusandlik alus

Ratsa- ja väikeponide jõudluskontrolli viiakse läbi vastavalt Põllumajandusloomade aretuse seadusele, Loomakaitse seadusele, Eesti ratsaponide ja väikeponide aretusprogrammile, Rahvusvahelise Ratsaspordi Föderatsiooni (FEI) määrustikule ja FEI hobuse heaolu kindlustamise eeskirjale (Code of Conduct)

§2.Mõisted

Jõudlusandmed on:

- Ratsaspordivõistluste tulemused
- Hindamistulemused noorhobuste või ponide ülevaatustel
- Hindamistulemused muudel katsetustel (võõrratsaniku test)
- Aretusmärade hindamistulemused kodustel ülevaatustel.

Jõudlusandmetena arvestatakse kõigi teadaolevate võistluste, ülevaatuste ja katsete tulemusi.

§ 3. Eesmärk

Ratsaponide ja väikeponide jõudluskontrolli eesmärk on andmete saamine aretuses kasutatavate ponide, nende eellaste, külgsgulaste ja järglaste sportlike võimete kohta, mis võimaldaksid määrata nende aretusväärtust.

§ 4. Jõudluskontrolli alustamise tingimused ja ajavahemik

Jõudluskontrolli teostatakse järgmiste etappidena:

- Piirkondlikud ülevaatused 2- 3 aasta vanustele ponidele
- Lõppülevaatus parimatele 2- 3 aasta vanustele ponidele
- Võõrratsaniku test ja ülevaatus 3-6 aasta vanustele ponidele.
- Noorhobuste tšempionaat 4-6 aastastele hobustele (võisteldakse ponidel hobuste arvestuses).
- Võistlusandmete kogumine. Eesti ratsaspordi edetabelite ja kõigi Eestis või teistes riikides saavutatud sportlike tulemuste andmekogu loomine ja täiendamine hobuse kogu elu jooksul.
- Muud hindamised (märade hindamine).

Kõigile etappidele lubatakse nii täkke, märasid kui ruunasid. Ruunade ja ka enamuse täkkude ning märade jõudluskontrolli eesmärgiks on nende vanemate jõudluspärilikkuse ning aretusväärtuse kindlakstegemine.

Piirkondlikel ülevaastustel hinnatakse võimalikult kõiki Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi poolt registreeritud ponisid, lõppülevaatusel ja võõrratsaniku testile kutsutakse juhatuse otsusega piirkondlike ülevaastuste paremad või muude näitajate poolest oma väärtust näidanud ponid.

§ 5. Põlvnemis- ja jõudlusandmete kogumine, registreerimine.

Ponide jõudlusandmed registreeritakse ülevaastuste ja võistluste protokollides koos põlvnemisandmetega. Väljavõtted neist protokollidest kantakse JKK andmebaasi iga poni andmetesse. Ülevaastuste algdokumendid kogutakse ja säilitatakse ESHKS kontoris, võistluste andmetena kasutatakse Eesti Ratsaspordi Liidu andmebaasi. Ülevaastuste protokollide näidised, ülevaastuste juhend ja võõrratsanikutesti juhend vt. lisana.

§ 6. Jõudlustunnuste geneetiline hindamine, metoodika, indeksid

Geneetilise hindamise jms. kasutamine ei ole meie ponide ja nende võistluste väikese arvu tõttu otstarbekas ega usaldusväärne. Täkkude kasutamise soovitude andmisel kasutame teistes riikides BLUP meetodil saadud hüppeindekseid, koolisõiduindekseid ja üldindekseid.

§ 7. Välimiku hindamine, välimikuosade hindamiskriteeriumid, nõuded ja standardid, arvutamise metoodika

Piirkondlikel ülevaastustel ja lõppülevaatusel hinnatakse järgmisi valikutunnuseid:

- Tüüp
- Pea, kael, keha
- Esijalad ja nende liikumise korrektsus
- Tagajalad ja nende liikumise korrektsus
- Samm
- Traav
- Galopp
- Hüppe võimsus
- Hüppe tehnika
- Käitumine

Võõrratsaniku testil hinnatakse järgmisi valikutunnuseid, kõiki eraldi vabal liikumisel ja ratsaniku all (1- 3 ratsanikku):

- Samm
- Traav
- Galopp
- Hüpe
- Ratsastatavus

Hindamine toimub 10 punkti süsteemis, hinnete sõnalised väljendused on:

10 - suurepärane, erekordne

9 - väga hea

8- hea

7 - päris hea, küllalt hea

6 - keskmine

5 - rahuldav

4 - mitterahuldav

3 - halb

2 - väga halb

1 - kõlbmatu

0 - hindamata

Enne poni hindamist tehakse veterinaarne ülevaatus. Tervise või pärilike vigade pärast kõlbmatuks tunnistatud ponisid ei hinnata.

Ratsaspordivõistluste tulemusi ei ole Eestis võimalik statistiliselt töödelda ega vastavaid indekseid (hüppeindeks, koolisõidu indeks, üldindeks) arvutada, nagu seda suurtes hobusekasvatustes tehakse, kuna ponide ja võistluste arv on meil liiga väike. Selle asemel võrreldakse ponisid ja nende vanemaid (täkke), reastades nad nende endi või nende järglaste poolt Eesti Ratsaspordi Liidu edetabelis saavutatud punktide järgi.

ANDMED LABORATOORIUMI KOHTA, KUS TEHAKSE JÕUDLUSE MÄÄRAMISEKS VAJALIKKE ANALÜÜSE

Hobusekasvatustes ei kasutata jõudluse määramiseks laboratoorseid analüüse.

ARETUSLOOMA JÕUDLUSANDMETE JA NENDE HINDAMISTULEMUSTE AVALDAMISE KORD

1. Jõudluskontrolli andmed avaldatakse ülevaatuste ja võistluste protokollides võimalikult kohe pärast ülevaatuse toimumist internetis kodulehel www.estsporthorse.ee ja kokkuvõtlikult ESHKS aastaraamatutes.
2. Tunnustatud täkkude nimekiri ja nende jõudlusnäitajad avaldatakse igal aastal lõpuks ESHKS aastaraamatus.
3. Andmete avaldamise aluseks on Aretusprogrammi vastuvõtmisega ja ülevaatusel või võistlusel osalemisega osalejate antud nõusolek andmete avaldamiseks.
4. Avalikustamise kontroll ja vastutus andmete eest lasub ESHKS juhatusel.

**JÕUDLUSANDMETE KOGUMISE KOOLITUSPROGRAMMID NING
JÕUDLUSANDMETE KOGUJA TUNNISTUSE SAAMISE NÕUDED JA
TUNNISTUSE VÄLJASTAMISE KORD**

1. Võistluste kohtunikke atesteerib Eesti Ratsaspordi Liit, ülevaatuste hindajaid valib juhatus aretuskomisjoni ettepanekul kogunud hobusekasvatajate ja veterinaararstide hulgast.
2. Hindamine on täpsete kriteeriumiteta ja peamine koolitus on stažeerimine kogunud hindaja kõrval. Selleks kutsutakse võimaluse korral Noorhobuste ülevaatuste finaali hindama tuntud hindajaid parimatest sporthobuste aretusühingutest.
3. [Juhatus väljastab jõudlusandmete kogujale tunnistuse jõudlusandmete kogujaks tunnustuse kohta.](#)
4. Usalduse kaotamise korral arvatakse hindaja hindamiskomisjonist välja.